

ΕΡΜΗΣ Ο ΛΟΓΙΟΣ.

Τά α΄.

3

Φεβρουαρίου.

1820

ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ.

(Ακολουθία τῶν ἐν τῷ 24. Ἄρ. τοῦ Α. Ἑρμού, ἔτους 1819,
καὶ 2. Ἄρ. τοῦ ἐνεσῶτος ἔτους.)

Γ. Ἄλλ' ἦσαν αὐτοὶ, Γραμματικοὶ ὄντες, οἱ προσήκουτες κριταὶ Πινδάρου, Αἰσχύλου, Πλάτωνος, Ἀριστοτέλους κ. τ. λ.;

Περὶ μὲν ποιητῶν εἶναι παραπλὺ γνωστὸν, ὅτι ἡ αὐτῶν ἑρμηνεία, ἀχώριστος ἀπὸ τῆν τῶν συγγραφέων, ἦεν ἔργου ἰδιαίτατον τῶν Γραμματικῶν. Καὶ ὅτι ἐκ τῶν Ἑλλήνων ἀπαράλλακτα παρελάβαν τὸ πρᾶγμα οἱ μαθηταὶ τῶν Ῥωμαίων, εἶναι καὶ αὐτὸ ἐπίσης γνωστότατον. Διὰ τὴν ἀφήσωμεν τὸν Ῥητοροδιδάσκαλον Κυντιλιανόν, καὶ πολλοὺς ἄλλους, ἀρκετὸν εἶναι τὴν ἀναφέρωμεν μόνον τὸν Γραμματικὸν Διομήδη. Ὁ ὄχι πολὺ καλὰ γνωστὸς οὗτος ἄνθρωπος, ζήσας ἡμῶν, κατὰ τὸ πιθανόν, εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς πέμπτης ἀπὸ χριστοῦ ἑκατονταετηρίδος, εἰς τὸ τρίτον βιβλίον τῆς Γραμματικῆς του, χωριστὸν κεφάλαιον ἔχει. „De poetarum characteribus quatuor, ac generibus ejusdem, κ. τ. λ.“. Ἀνωτέρω μάλιστα ἵδμεν ὅτι καὶ ἀμφιβολία ἐκινήθη, εἰς εἰς τὸν κατάλογον τῶν δύο Γραμματικῶν, ἦσαν καὶ συγγραφεῖς, ἢ μόνου ποιηταί. ὅθεν περὶ τούτου οὐδεὶς λόγος· ἄς ἐξετάσωμεν τὸ περὶ φιλοσόφων.

Καὶ τῶν ὑπολοίπων συγγραφέων αἱ μαρτυρίαι, καὶ τὰ σωζόμενα ὀλίγα τῶν Ἀλεξανδρινῶν Γραμματικῶν λείψανα, τρανῶς ἀποδεικνύουσιν ὅτι ἡ σπουδὴ τῶν τότε Γραμματικῶν, πολὺ διάφορος ἀπὸ τῆν τῶν σημερινῶν, ἀναλογουῖσε μὲ τῆν τῶν Ἑυρωπαϊῶν Φιλολογίαν, ἐπισημονικῶς θεωρουμένην, τῆς ὁποίας πατέρες ὁμολογοῦνται ἐκεῖνοι. Ὅντες λοιπὸν οἱ τότε Γραμματικοί, ὡς οἱ σημερινοὶ Φιλολόγοι, εἰ μὴ περισσώτερον, ἦσαν τοῦλάχιστον ἐκεῖνοι μὲ τούτους εἶχαν δικαίωμα ἵνα ἐξετάζωσιν ἐκ τοῦ μέρους τῶν ποιητῶν καὶ συγγραφεῖς, ἔξωσαν οὗτοι καὶ φιλόσοφοι. Τὰ δὲ περίεργα ζητήματα, αἱ εὐφυεῖς περὶ γλώσσης λεπτολογίαι, ἢ φιλοσοφικὴ πε-

ρι πολλῶν ἔρευνα, τὰ ὅποια ὅλα φαίνονται εἰς τοὺς πολυμαθεῖς Γραμματικούς τῆς Ἀλεξανδρείας, φέρουσι τὸ προκείμενον Σίμα εἰς τοιαύτην μορφήν, ὡς τὸ νὰ ζητῆ κανεὶς τὴν τοιαύτην ἐπίκρισιν τῶν φιλοσόφων συγγραφεῶν ἀπὸ ἄλλων, καὶ ὄχι ἀπὸ Γραμματικούς, τῶν ὁποίων κυρίως ἔργον ἦτον ἡ ἀκριβὴς ἐξέτασις τῶν τοιούτων, εἶναι τὸ αὐτὸ, ὡς εἰάν ἐξή-
 τει κανεὶς εἰκόνας ἐκτίμησιν ἀπὸ ἀνδραῶν ἄλλο ἔργον ἔχει-
 τας διάφορον ἢ τὴν γραφικὴν τέχνην.

Ἐπειτα, καθὼς πάντα τὰ πράγματα εἶναι δυνατόν πε-
 λαχῶς νὰ ἐξετασθῶσιν, οὕτως καὶ τῶν φιλοσόφων τὰ συγ-
 γράμματα, ἐκτὸς τῆς ἐρεύνης τῶν ἐν αὐτοῖς φιλοσοφικῶν συ-
 ζημάτων, ἐπιδέχονται καὶ ἐξέτασιν ἄλλην, ὡς τὰ τῶν ποιη-
 τῶν καὶ βητόρων, τῆς ἐκθέσεως τῶν ἐνοσιῶν, τὸ ὅποιον ἦτον
 σκοπούμενον τῶν Γραμματικῶν. Ἐὰν ἔβαλλαν σκοπὸν οἱ Γραμ-
 ματικοὶ π. χ. νὰ ἑρμηνεύσωσι τὰ τοῦ Τιμαίου ἐκεῖνα „ὡδὲ
 οὖν περίτε εἰκόνας καὶ τοῦ παραδείγματος διορισέου“ καὶ
 „ὅτι γὰρ πρὸς γένεσιν οὐσία, τοῦτο πρὸς πῖσιν ἀλήθεια κ.
 τ. λ.“, μὲ ὅλον ὅτι δὲν ἦσαν ἀγευσοὶ τῆς φιλοσοφίας, ἐπει-
 δὴ ὅμως δὲν ἦτον αὐτὸ τὸ κύριον ἔργου των, εὐκόλως ἢ ἑρ-
 μηνεία των καὶ ὑποπτος καὶ ἐσφαλμένη εἴμπορουσε νὰ ἦτον
 καὶ ἐπισημονικὰ πράγματα εἶναι εἰς ἃ καὶ ὁ Στράβων, καὶ
 εἴτις ἄλλος, κατηγορεῖ τοὺς Γραμματικούς, ὅτι δὲν ἐνόησαν
 τὸν Ὀμηρον „τοὺς δὲ Γραμματικεῖς μηδὲ λέγοντος ἐκείνου
 „αἰσθάνεσθαι, ἀπὸ Ἀρισάρχου καὶ Κράτητος τῶν κρυφίων
 „ἐν τῇ ἐπισημῇ ταύτῃ“. (Στράβ. Α. σελ. 45. ἐκδ. Φαλ-
 κωνήρου.) Ἔχοντες ὅμως σκοπὸν, ὡς εἰς τὸ προηγούμενον
 ζήτημα ἐσημειώθη, νὰ ἐξετάσωσι, τίποτε ἦτον καλῶς ἐκ-
 φρασμένον, καὶ τίποτε ὄχι, οὕτως φαίνεται ὅτι ἠδύναντο καὶ
 Ἀριστέλει καὶ Πλάτωνα, καὶ αὐτὸν τὸν Σωκράτη, εἰάν ἦτον
 συγγραφεὺς, νὰ κρίνωσι, διότι αὐτὸ ἦτον τὸ ἔργου των.

Ἀντὶ πολλῶν μνημονίων, τὰς ἐποίας εἴμπορεῖ νὰ ἐπισω-
 ρεύσῃ κανεὶς ἀκαιρὸς εἰς ἀπόδειξιν τῶν λεγομένων, ἀρκετὸν
 εἶναι νὰ φέρομεν δύο μόνον Σέξτου τοῦ Ἐμπειρικοῦ τὰς ἐξῆς,
 ἐνθα διορίζεται τῆς Γραμματικῆς, καὶ τοῦ Γραμματικοῦ τὸ
 ἔργον. „ . . . ἀπαρτίσει λέγειν ὡς ἄρα τῆς Γραμματικῆς
 τὸ μὲν εἶναι ἱστορικόν, τὸ δὲ τεχνικόν, τὸ δὲ ἰδιαιτέρον ὧν
 τεχνικὸν μὲν εἶναι, ἐν ᾧ περὶ τῶν χειρῶν καὶ τῶν τοῦ λό-
 γου μερῶν, ὀρθογραφίας τε καὶ Ἑλληνισμοῦ, καὶ τῶν ἀκο-

λοῦθων διατάττονται. Ἱστορικὸν δὲ ὅπου περὶ προσώπων, εἰον-
 εἶ θεῶν τε καὶ ἀνθρωπίνων καὶ ἡρώϊκων διδασκουσιν, ἢ πε-
 ρὶ τόπων διηγοῦνται, καθάπερ ὄρων, ἢ πεταμῶν, ἢ περὶ
 πλάσμάτων καὶ μύθων παραδιδόσιν ἢ εἴτι τῆς αὐτῆς ἰδέας
 εἶσιν. Ἰδιαιτέρον δὲ κατὰ τοὺς ποιητὰς καὶ συγγραφεῖς ἐπι-
 σκοποῦσι, καθὼ (ἴσ. καὶ δ) τὰ ἀσαφῶς λεγόμενα ἐξηγοῦν-
 ται, τὰ τε ὑγιῆ, καὶ τὰ μὴ τοιαῦτα κρίνουσι, τὰ τε γνήσια
 ἀπὸ τῶν νόθων διαρίζουσι. „(Σέξτ. Ἐμπ. πρὸς Γραμμ. κεφ.
 4.) Καὶ πάλιν.“ Τὰ τε παρὰ τοῖς ποιηταῖς (καὶ συγγραφεῦ-
 σιν) ὁ Γραμματικὸς ἑρμηνεύειν φαίνεται, καθάπερ Ὀμήρω
 τε καὶ Ἡσιόδω, Πινδάρω τε καὶ Εὐριπίδῃ, καὶ Μενάνδρῳ,
 καὶ τοῖς ἄλλοις· τὰ τε παρὰ τοῖς συγγραφεῦσιν, οἷον Ἡρόδο-
 σω καὶ Θουκυδίδῃ καὶ Πλάτωνα ὡς ἰδίῳ ἔργον μετέρχεται·
 παρὸ καὶ οἱ χαριέντες ἐξ αὐτῶν, περὶ πολλῶν ἐπισηματεύ-
 σαντο συγγραφεῶν, τοῦτο μὲν ἱστορικόν, τοῦτο δὲ βητορι-
 κόν, καὶ ἤδη φιλοσόφων, ζητοῦντες τίνα τε δεούτως καὶ ἀ-
 κολουθῶς ταῖς διαλεκταῖς εἴρηται, καὶ τίνα παρὲφάρται, τί
 τε σημαίνει παρὰ μὲν Θουκυδίδῃ, λόγου χάριν, τὸ, ζά-
 γλον, καὶ, τερνεύοντες παρὰ δὲ Δημοσθένει τὸ, ἐβόα ὡς περὶ
 ἐξ ἀμάξης ἢ πῶς ἀναγνωσέον παρὰ Πλάτωνα τὴν, ἦδ' ὅς·
 Πότερον φιλῶς ἐκφέρεται τὴν πρώτην συλλαβὴν, ἢ δασέως·
 ἢ τὴν μὲν πρώτην φιλῶς, τὴν δὲ δευτέραν δασέως, ἢ ἀμ-
 φοτέρως φιλῶς, ἢ ἐναλλάξ. „(Σέξτ. Ἐμπ. πρὸς Γραμμ. Γ.
 ἐν ἀρχῇ.)

Παραδείγματα ὅτι Γραμματικοὶ ἠσχολοῦντο εἰς συγ-
 γράμματα φιλοσόφων, διὰ νὰ μὴ ζητῶμεν ξένα, ἔχομεν
 εἰς αὐτὸν τὸν περὶ οὗ ὁ λόγος Ἀρισφάνη, ἥστις, κατὰ τὴν
 μαρτυρίαν Διογένους τοῦ Λαερτίου, ἦτον ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν
 ὁπόσοι ἐδαιρούσαν εἰς τριλογίας τὰ συγγράμματα τοῦ Πλά-
 τῶνος. „Ἐνιοὶ δὲ, ὧν εἷς καὶ Ἀρισφάνης ὁ Γραμματικὸς,
 εἰς τριλογίας ἔλκουσι τοὺς διαλόγους“. Διογ. Λαερ. Βιβλ. Γ'.
 β'. Ὁ αὐτὸς Ἀρισφάνης κατεδίκαζεν, ὡς ἴδομεν ἀνωτέρω,
 (ζήτ. β.) τὸ ἔφος τοῦ φιλοσόφου Ἐπικούρου, γινόμενος
 διὰ τοῦτο ὀχληρὸς εἰς τοὺς ὀπαδοὺς του. Καὶ ὁ Ἀρισφάνης
 δὲ, καὶ εἴτις ἄλλος, ἔπραττε τὸ ἔργου του, ἐξετάζων τὸ λε-
 κτικὸν τοῦ Ἐπικούρου, ὡς ὁ αὐτὸς Ἐπίκουρος ἔπραττε τὰ καὶ
 ἑαυτὸν, ἀναδιπρῶν τὰ άτομά του, καὶ ἄλλος ἄλλο φιλοσοφι-
 κὸν σύστημα, μὲνων ἑκαστος εἰς τὴν σφαιρὰν του.

Δ. Ἄλλ' εἰάν οἱ Γραμματικοὶ καθόλου ἦσαν πρὸς τοῦτο ἐπιτήδειοι, ἦσαν ἴσως ὁ Ἀριστοφάνης καὶ Ἀρίσταρχος οἱ ἐπιτελειώτατοι πάντων;

Τὸ νὰ προσαρμόσωμεν εἰς τοὺς δύο τούτους Γραμματικούς, ὅτι περὶ Κικέρωνος ἀποθανόντος ἐγγυριεὶ ὁ παρηγορησῆς του, „dellendus Cicero est, latiasque silentia lingua“ ἤθελεν εἶσθαι βέβαια μεγάλη ἀδικία, καὶ καταφρήσεις πρὸς τοὺς λοιποὺς Γραμματικούς, ἄνδρας ἐπίσης μὲ κρίσιν καὶ πολυμάθειαν εὐλοισμένους, καὶ ἰκανοὺς ν' ἀνταγωνισθῶσι μὲ ἐκείνους. Κρατοῦντες ὅμως τὴν γνώμην τῶν περισσοτέρων, εἰμποροῦμεν ἴσως, χωρὶς καταφρήσιν τῶν λοιπῶν, νὰ εἴπωμεν ὅτι ὁ Ἀριστοφάνης καὶ Ἀρίσταρχος, εἰάν ὄχι οἱ μόνοι, ἦσαν μετ' ὀλίγων ἄλλων οἱ πρὸς τοῦτο ἰκανιώτατοι. ὁ Ἀριστοφάνης, κατὰ τὴν ἀνω μαρτυρίαν τοῦ Λαερτίου, ἦτον ἀπὸ τοὺς διαίρεσάντας εἰς τριλογίας τοὺς διαλόγους τοῦ Πλάτωνος. Τοῦτο, εἰάν ἔχι ἄλλο τίποτε, μαρτυρεῖ τουλάχισιν τὴν αἰσθησιν τοῦ ἀνδρός, προτιμῶντες τὴν τοῦ Πλάτωνος παρὰ ἄλλων συγγραμμάτων σπουδήν. Εἶναι δὲ πολὺ δύσκολον νὰ μελετῆ κανεὶς συχνὰ τὴν Πλάτωνα, χωρὶς νὰ γίνεταί οἰκειότερος εἰς τὰς χάριτας.

Κατὰ τὴν κοινὴν ὁμολογίαν ὁ Ἀριστοφάνης πρῶτος διώρισεν τὰ σημεῖα τῶν τόνων εἰς τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Καὶ εἰάν τὰ σημεῖα ταῦτα ἦναι πρᾶγμα ἀσήμαντον εἰς τοὺς ἀνεπισημωτάτους ὀπαδοὺς τοῦ Ἰεράσιμου, εἶναι ὅμως φανερόν, ὅτι ἡ ἐξέτασις τῶν μακρῶν καὶ βραχέων, τοῦ ὀξέος καὶ βαρέος τόνου τῆς λέξεως, καὶ τῆς σχέσεως αὐτῶν πρὸς ἀλλήλους, διὰ τὴν προσδιορισμὸν τοῦ ἀναλόγου σημείου, ἀπαιτεῖται ἐκτὸς τῆς μεγάλης εὐφυΐας βαθυτάτην καὶ πλατυτάτην γνώσιν τῆς γλώσσης. Καὶ καθόλου ἡ φιλοσοφικὴ καὶ λεπτὴ ἐξαιρέτως τῆς ποικιλοτάτης προσωδίας τῶν εὐφρευμάτων καὶ ποικιλοφώνων Ἑλλήνων, ἣτις εἶναι βᾶσις τῆς Μουσικῆς, ἀς εἴπωσιν ὅτι θέλουσιν οἱ πλατεῖαι Ὀλλανδοὶ, δὲν ἦτον ἔργον τοῦ τυχόντος. Μόγη μαρτύριον περὶ τῆς ἀξιοῦντος τοῦ Ἀριστοφάνους εἶναι βέβαια καὶ ἡ ἐπισημία τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ Βιβλιοθήκης, εἰς τὴν ὁποίαν διεδέχθη τὸν διδάσκαλόν του Καλλιμάχον, καὶ τὴν ὁποίαν ἀδικῶς τινὲς τοῦ ἀραιοῦσιν. Ἄλλα, διὰ ν' ἀρήσωμεν ὅλα τὰλλα, ὅσα ὁ Βιτρούβιος διηγῆται (π) περὶ τῆς ἐκλογῆς αὐτοῦ εἰς τοὺς ἐπτά κριτὰς τῶν

Μουσικῶν ἀγώνων, διαριζομένους ἀπὸ τοῦ βασιλέα εἰς τὴν ἐκτίμησιν τῶν ἐκεῖ ἀναγνωσσομένων ποιημάτων, καὶ περὶ τῆς ἐπικρίσεώς τε μετ' αὐτῆντου εὐδὲς τὴν ἐκλογὴν, μαρτυροῦσι τρανώτατα καὶ τὴν πολυμάθειαν τοῦ ἀνδρός καὶ τὸ ἀκέραιον τῶν φρονημάτων του. Καὶ τοιοῦτος μὲν ὁ Ἀριστοφάνης.

Περὶ δὲ Ἀρισάρχου, τίς ἀγνοεῖ τὰ παρ' Εὐσεβίου „κορυφαῖος τῶν Γραμματικῶν“ (Ἰλ. Α'). τὰ παρ' Ἀθηναίου „γραμματικώτατος“ (Ἀθ. Β. ιε Σ. 471 Κασσ.); Τίς ἀγνοεῖ ὅτι καὶ ὁ Στράβων (ἀνωτ.) θέλων νὰ κατηγορήσῃ τοὺς Γραμματικούς, τὸν Ἀρίσταρχον μετὰ τοῦ Κράτητος προβάλλει, ὡς κορυφαῖος; καὶ ὅτι Σέξτος ὁ Ἐμπειρικὸς, θέλων νὰ συγκρίνῃ Φιλοσόφους μὲ Γράμματικούς, τὸν Ἀρίσταρχον ἀντιθέτει εἰς τὸν Πλάτωνα; „Ἀρίσταρχος Γραμματικὸς ὡν οὐκ εἰς Πλάτωνος τοῦ μὴ Γραμματικοῦ κρείττων“. (πρὸς Γραμμ. 4.) Τίς ἀγνοεῖ ὅτι πολλοὶ ἀπὸ τοὺς νεωτέρους, διὰ νὰ τιμῶσιν τὰ Γραμματικὰ καὶ Κριτικὰ τῶν συγγραμμάτων, Ἀρισάρχους τὰ ἐπανόμασαι (ρ); Τίς δὲν ἐννοεῖ ὅτι καὶ τὸ πάλαι καὶ τὴν σήμερον, Ἀρισάρχου ἐνομαζόμενοι οἱ εὐφρεῖς Κριτικοὶ, εἶναι τρανωτάτου μαρτύριον περὶ τῆς ὑπολήψεως τοῦ ἀνδρός; Γέμῃσι τὰ συγγραμματα Κικέρωνος καὶ Ὀρατίου ἀπὸ τοιαύτας μαρτυρίας, ἐκ τῶν ὁποίων καὶ ὁ Γάλλος Βαύλιπ παρέλαβε πολλάς εἰς τὸ λεξικόν του, καὶ ὁ Χῖος Ἀλλάτιος εἰς τὸ, περὶ πατρίδος Ὀμήρου, λατινικὸν σύνταγμα του. Ἄλλα, διὰ νὰ παρατρέξωμεν τὰλλα, ἢ ὑπ' Ἀρισάρχου σχολῆ τῶν Γραμματικῶν, οἱ πολυάριθμοι καὶ ἐπίσημοι μαθηταὶ του, ἐκ τῶν ὁποίων Διονύσιος ὁ Θραξ ἐχηρημάτισε διδάσκαλος τοῦ ὀνομαστοῦ Τιμωναίου, ὁ δὲ Ἀριστόδημος τοῦ μεγάλου Πομπηίου ἢ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ διδασκάλου τῶν περιφημῶν Ἀρισάρχου ἐκδοσις τοῦ Ὀμήρου τὰ σέβας τῶν μετέπειτα, τουλάχισιν τῶν περισσοτέρων, εἰς τὴν τήρησιν τοῦ κανόνος ἢ παρὰ τοῦ βασιλέως τελευταῖον ἐκ πάντων τῶν λοιπῶν προτίμησις αὐτοῦ εἰς τὴν ἀνατροφὴν τοῦ βασιλοπαιδός (σ). ὅλα ταῦτα δὲν εἶναι ἰκανὰ μαρτύρια, ὅτι δυσκόλως πᾶστις ἄλλος ἤθελε πιάσει τοῦ τόπου τοῦ Ἀρισάρχου εἰς τὴν ἐπίκρισιν τῶν Ἑλληνικῶν συγγραμμάτων;

Ι'. Δὲν ἐγίνετο ἀδικία εἰς τὴν ἐκλογὴν;

Τὸ τελευταῖον τοῦτο ἐρώτημα τοῦ παρόντος ζητήματος γεννᾶται, διότι, ἐκ τοῦ δύνασθαι, ὡς οἱ Λογικὴ λέγουσι,

δὲν συνάγεται εἰς τὸ εἶναι· ἀλλέως ἤθελεν εἶσθαι παντάπασιν περιττόν. Τὰ μέσα καὶ τὰς εὐκολίας τῶν δύο κριτῶν ἰδούτες εἰς τὰ πρηγνόμενα, ἀναγκασίως πρέπει τώρα νὰ θεωρήσωμεν εἴαν ἀξίως αὐτῶν ἔπραξαν, ἢ ὄχι· καὶ τοῦτο πρέπει δικαίως νὰ τὸ προσμεινωμεν ἐξ αὐτῶν· „ cui plus datum est, plus requiritur ab eo“ λέγει κάποιος λόγος, καὶ λέγει καλά. Κατὰ δύο τρόπους εἰμποροῦσε νὰ γένη ἡ ἀδικία, ἢ ὅτι παρεδέχθησαν εἰ δύο Γραμματικοὶ εἰς τὸν κανόνα πολλοὺς ἀναξίως, ἢ ὅτι ἀδικίως ἀπέκλεισαν ἄλλους. Ὅσον ἀφορᾷ τὸ πρῶτον, ἐπειδὴ, ὡς ἐσημειώθη ἀνωτέρω, περὶ τῶν σωζομένων ἐγκρίτων συμφωνοῦσιν ὅλοι, ὅσοι περὶ αὐτῶν ἀναφέρουσιν, οὐδὲ εἶναι ὑπόψια ὅτι κατηγορήθησαν ποτὲ διὰ τὸν Ὅμηρον, Πλάτωνα, κ. τ. λ.· περὶ δὲ τῶν μὴ σωζομένων μόνου διὰ συμπερασμοῦ εἰμποροῦμεν νὰ κρίνωμεν, διὰ τοῦτο ἄς μεταβῶμεν εἰς τὸ δεύτερον ἄρθρον, τὸ ὁποῖον θέλει μᾶς βοηθήσει εἰς τὸν περὶ τοῦ πρώτου συμπερασμῆν.

Κατὰ τὴν εἰς τὸ Α' ζήτημα μαρτυρίαν τοῦ Κωντιλιανοῦ, οἱ δύο κριταὶ δὲν παρέλαβαν εἰς τὸν κανόνα των, οὐδένα τῶν συγχρόνων, καὶ καθὼς τὰ πράγματα μαρτυροῦσιν, οὐδὲ τῶν ὀλιγοντι ἀρχιτέρων, καὶ ἀπλῶς τῶν Ἀλεξανδρινῶν, καὶ ὡς Ἀλεξανδρινῶν (Ἀράτου, Νικάνδρου κ. τ. λ.). Ἐρωτᾶται λοιπὸν, εἶναι τοῦτο δίκαιον, ἢ ἀδικόν; Ἰκανὴ ἀπολογία ἤθελεν εἶσθαι ἴσως ὑπὲρ τῶν Γραμματικῶν ὁ λόγος οὗτος, ὅτι τὸ σχεδίου των, ἀποβλέπον μόνου τοὺς ἀρχιτέρους, δὲν ἐκτείνετο εἰς ἐκείνην τοῦ χρόνου τὴν περίοδον· ὡς ἀντιβαίνουτας λοιπὸν εἰς τὸν σκοπὸν των, δὲν εἰμποροῦσαν νὰ τὰς παραλάβωσιν· ὅθεν πρέπει νὰ κριθῶσιν ἀπ' ὅσα αὐτοὶ ἔπραξαν, καὶ ὄχι ἀπ' ὅσα ἄλλοι ἤθελαν νομίσει πρακτέα· ἢ, μὲ ἄλλους λόγους, εἴαν ἐπέτυχον τὸν προτεθέντα σκοπὸν, καὶ ἔχι εἴαν ἔπρατε νὰ προσέσωσιν ἄλλον. Μ' ἔλον τοῦτο ἡμεῖς τιμωόμεν καὶ περισσότερον, προχωροῦμεν καὶ πορρωτέρω, καὶ ἐξετάζομεν τὸ πρᾶγμα ἀκριθέστερον ἀπὸ αὐτὴν του τὴν βίβαν.

Τὸ σχεδίον τῶν δύο Γραμματικῶν ἦτον, ὡς εἰς τὰ προηγούμενα ἐσημειώθη, νὰ συνάξωσι τὸ ἄθος τῆς Ἑλληνικῆς καλλιτείας, καὶ νὰ τὸ προβάλωσιν εἰς τοὺς ἄλλους παράδειγμα εἰς μίμνησιν. Οἱ καταγραφέντες εἰς τὸν κατάλογον συγγραφεῖς καὶ ποιηταὶ ἦσαν οἱ ἐπισημότεροι ἀπὸ τοὺς ἀκμάσαντας καθ' ὃν καιρὸν ἡμεῖς κατὰ πάντα τὸ ἔλον ἔθνος, ὕγιή

δηλουτοὶ καὶ ἰσχυρὰ μέλη εὐρώσου καὶ εὐτραφοῦς σώματος. Οἱ ἀποκλεισθέντες τοῦ κανόνος ἦσαν ἢ μεταγενέστεροι, ἢ σύγχρονοι, ἢ ὀλιγοντι ἀρχαιότεροι τῶν ἐπικριτῶν. Διότι παρελείφθησαν οἱ μεταγενέστεροι, οὐδὲ λόγος, οὐδὲ ζήτημα γίνεται περὶ τοῦτου· ἐπειδὴ Γραμματικοὶ ὄντες οἱ κρίνοντες δὲν ἦσαν προφῆται. Περὶ τῶν συγχρόνων, μ' ἔλον ὅτι εἰμποροῦσε νὰ εἶπη κανείς, ὅτι φρονίμως ἐφέρθησαν, κρίνοντες μόνου περὶ τῶν ἀποθανόντων, ἢ περὶ τῶν ὁποῖων κρίσις δὲν εἶναι τέσσην ἐπισημῆς, καὶ παραδίδοντες τοὺς ζῶντας εἰς τὴν ἀπαθείεραν κρίσιν τῶν μεταγενεστέρων, ὡς συνήθως πράττουσι καὶ τὴν σήμερον· μ' ἔλον τοῦτο ἄς περιλάβωμεν καὶ αὐτοὺς εἰς τοὺς ὀλιγοντι ἀρχιτέρους, καὶ ἄς ἐξετάσωμεν εἴαν πάντες ὁμοῦ, ὑπὸ τὸ κοινὸν ὄνομα Ἀλεξανδρινοὶ, ἦσαν ἀξιοὶ τοῦ κανόνος ἢ ἔχι.

Πρὸς ἀκριθέστεραν μὲν γνώσιν τῆς παιδείας τῶν Ἀλεξανδρινῶν, καὶ καθόλου τῆς φύσεως τοῦ τότε καιροῦ, εἰμποροῦν νὰ ἀναγνωσθῶσι ἡ Heyne de genis saeculi Ptolemaeorum“ (opuscul. academ. T. A', σελ. 76.) καὶ τὸ τελευταῖον πρόγραμμα τοῦ Πεκκίου, „de philologia saeculi Ptolemaeorum“ ἐν Λειψία. Εἰς ἀπάντησιν δὲ τοῦ ἐπιστοῦ μας ἐρωτήματος ἴσως ἐξηραίσωσι τὰ ἑξῆς. Ὅταν ἐξαιρεθῶσιν ἀπὸ τοῦ ἔλον ἄθροισμα Μαθηματικοὶ καὶ φιλόσοφοι, ὅτινες, ἀσχολούμενοι κυρίως περὶ τὰ πράγματα καὶ τὰς αὐτῶν ἰδιότητας, δὲν εἶχαν ἀφορμὴν νὰ ἐπεξεργασθῶσι τὴν καλλιτείαν, ῥήτορες μάλιστα καὶ ποιηταὶ προσβάλλονται εἰς τὸ μέσον μὲ εὐπρόσωπον δικαίωσιν (pretention) εἰς τὴν ζήτησιν τῆς τιμῆς ταύτης. Ἀλλ' εἴαν οἱ ἀληθινὸι ῥήτορες μερφόνωνται εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ εἰς τὸ βῆμα τῶν ἐλευθέρων λαῶν, καὶ τοῦτο πρὶν εἶτι διαφωρῶσιν οἱ λαοὶ αὐτοὶ παντελῶς, φανερόν εἶναι εἶτι ἢ βασιλικὴ διαίκησης τῆς Ἀλεξανδρείας μόνου· εἰς σοφιστικὰς μελέτας τοὺς εἶδεν ὄλην· τόσον μάλιστα περισσότερον, ὅσον καὶ εἰς αὐτὴν κυρίως τὴν Ἑλλάδα, οἱ σοφισταὶ κατέχον πλέον τὸν τόπον τῶν ῥητόρων. „Oratorum studia sophistarum et rhetorum artibus ceserunt“. Ὁ ἐν μαζῶς διὰ τὰς τύχας του, καὶ ὄχι ἐλιγώτερον διὰ τὴν προκοπὴν του Δημήτριος Φαλιρεὺς, ἀκροατὴς τοῦ Θεοφράστου, δὲν εἰμπόρσε νὰ ἀντιτείνῃ εἰς τὴν φωνὴν τοῦ καιροῦ, χαλάσας καὶ αὐτὸς τὸ ὄφος του κατὰ τοὺς πολλοὺς, εἴαν δὲν ἦναι ἀληθινὸν τὸ λεγόμενον, ὅτι πρῶτος αὐτός, προσημῆ-

σας γὰ ἦναι γλυκύτερος μάλλον παρά δεινότερος, ἄρχισε νὰ καταβιάζῃ τὸ ὄφος, δώσας διὰ τῆς ὑπολήψεώς του αἰτίαν εἰς τοὺς ἄλλους νὰ τὸ μεταβάλλωσι περισσότερο, ὡς συνήθως συμβαίνει εἰς περιπτώσεις τοιούτας. „Hic primus (D. Phaler.) inflexit orationem, et eam mollem teneramque reddidit, et suavis, sicut fuit, videri maluit, quam gravis, sed spacitate ea, qua perfunderet animos, non qua perfringeret“ (Cicero. Brut. de orat. II.). ὄρα καὶ Ἑλλιν. Βιβλιοθ. ὑπὸ Κορ. π. Α'. Προλεγ. τοιοῦτοι οἱ ῥήτορες.

Μένουσι τῶρα οἱ ποιηταί. Ἐὰν ἦναι ἀληθινὸν ὅτι ὕσα ἀναβιάζουσι τοὺς ποιητὰς εἰς τὸν πρῶτον βαθμὸν, εἶναι τὸ ἀληθινὸν ὄφος εἰς τὰς ἐννεσίαις, καὶ τὸ ἀληθινὸν καλὸν εἰς τὴν ἔκφρασιν· τὸν βαθμὸν τοῦτον δὲν ἔχουσι βέβαια οἱ ποιηταὶ τῆς Ἀλεξανδρείας· διότι αὐτοὶ συνήθως ἀπετυγχάνουσι καὶ εἰς τὰ δύο ταῦτα, ὡς ὁ Ἰξίων, ἔτε, τραβῆς ἀπὸ τὰ δεῖτα κάλλι τῆς Ἥρας, δὲν ἔμενε πλέον εἰς τὴν ἀνθρώπινου σφαιράντι. Ἐὰν τὸ ἀφελὲς καὶ ἀβίαιον ἦναι τὰ οὐσιασδέεατα εἰς τὴν καλὴν ποίησιν, οὐδὲ κατὰ τοῦτο λαμβάνουσι τὴν λευκὴν ψῆφον· ὄχι μόνον δὲν λάμπουσι εἰς τοὺς Ἀλεξανδρινούς αἱ χάριτες αὐταί, ἀλλὰ καὶ σπανίως ἀναγινώσκεται σελίς, εἰς τὴν ὅποιαν δὲν μιγνύεται εὐρανὸς καὶ γῆ, εἰς ἐπίδειξιν πολυμαθείας (ἀνάγνωσε. Ἀπολλ. Ῥοδ. Βιβλ. Α'. σχ. 721—767. Β'. σχ. 800—827. Γ'. σχ. 131—141. κ. ρ. λ.). Ἐὰν ἦναι χαρακτὴρ τῆς ἀληθινῆς ποιήσεως ἡ ῥύεσις, ἢ, ὡς λέγουσι, τὸ ἀγέτυπον τοιοῦτον χαρακτῆρα ἐκείναι δὲν ἔχουσι· διότι πανταχοῦ σχεδὸν εἰς τὰ ποιήματά των ἀναφαίνεται, ὄχι τῆς φύσεως, ἀλλὰ ποιητῶν ἄλλων ἀρχαιοτέρων μίμησις. Καὶ εἴαν εὐρέθηναι ἄνθρωποι, οἵτινες οὐδὲ τὸν γλαυρωτάτου Βιργιλίου δὲν εὐμαίζουσι κυρίως ποιητὴν, διότι ἔγραψε, προβάλλων εἰς ἑαυτὸν παράδειγμα τὸν Ὀμήρου, καὶ ὄχι τὴν διδάσκαλον τοῦ Ὀμήρου καὶ ὄλων τῶν ἀληθινῶν ποιητῶν, φύσιν· δὲν ἤξεύροι τίνες βέλτουσι ἐνθάδε καλοὺς ποιητὰς τοὺς τῆς Ἀλεξανδρείας, οἵτινες ὄχι μόνον δὲν εἶναι τόσοι εὐτυχεῖς μιμηταὶ ὡς ὁ Βιργίλιος, ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὴν τὴν ἐκλογὴν τῶν ὑποθέσεων ἀσχοῦσιν. Εἰς ὑποθέσεις ξηρὰς, καὶ ἀνεπιδέκτους ποιήσεως, εἰς ὑποθέσεις, καθ' ἃς καὶ αἱ μεγαλαυρέεαται ποιηταὶ κινδυνεύουσι πολλάκις τὴν δόξαν των, ἀδύνατον

εἶναι νὰ ὑπερευδοκίμησῶσιν ἐκεῖνοι, οἵτινες, καὶ περιστάσεις εὐτυχεῖς ἔχοντες, δυσκόλως ἤθελαν διαπρέψει.

Τὸ νὰ ἐξετάσωμεν ἕνα πρὸς ἕνα ὅλους αὐτοὺς τοὺς ποιητὰς, ἤθελεν εἶσθαι βέβαια καὶ πολὺ μακρὸν, καὶ πολὺ δύσκολον· ἄς ἀρκεσθῶμεν λοιπὸν εἰς τὴν κατὰ μέρος ἐξέτασιν ἐνὸς ἐξ αὐτῶν μόνου, ὁστις μὲ περισσότερον δίκαιον ἤθελεν ἀντιποιηθῆ τὴν περὶ ἧς ὁ λόγος τιμὴν· αὐτὸς εἶναι Ἀπολλώνιος ὁ Ῥόδιος. Ὁ Ἀλεξανδρεὺς αὐτός, ὁ δευτέρος τῶν σωζομένων ἐπικῶν ποιητῶν τῶν Ἑλλήνων, ἔγραψεν Ἀργοναυτικά, ὑπόθεσιν δηλ. εἰς τὴν ὅποιαν ἔγραψαν πολλοτάτοι πρὸ αὐτοῦ ἄλλοι (ὄρα Groddeck über die Argonautica d. Apoll. Rhod. Biblioth. d. alt. Litt. u. k. 2 St. Gött. 1717· καὶ, Οἰκονόμου Ποιητικ. σελ. 270.). Τὴν πρώτην φοράν, ἀναγνώσας εἰς τὴν συνειθισμένον τίπον τὸ ποίημά του, ἀπίτυχε τόσοι, ὥστε ἀνεχώρησεν ἀπὸ τὴν ἐντροπήν του εἰς τὴν Ῥόδον, ἠτις τὸν ἔδωκε τὸ ἐπώνυμον. Ἐκεῖ ἐπεξεργασθεὶς τὸ αὐτὸ ποίημα ἐπέσρεψεν εἰς τὴν Ἀλεξανδρείαν, ἔνθα ἡ δευτέρα ἀνάγνωσις τοῦ εὐδοκίμησε μεγάλας. Καθὼς τὰ ἔχομεν τὴν σήμερον, ἐκ τῆς δευτέρας ἐκδόσεως, μετὰ τὴν κρίσιν τοῦ Κυντίλιανου καὶ Λογγίνου, τίσιν διαφόροις τὸ ἐπέκριναν οἱ νεώτεροι, ὥστε ὀρθότερον ἴσως εἰρηπαεῖ κανεὶς νὰ ἀποφασίσῃ τίποτε μετὰ βεβαιότητος μόνου του, ἀναγινώσκων μετὰ προσοχῆς τὸ ποίημα, παρά ἐπισηριζόμενος εἰς τὰς ἀποφάσεις τῶν μαχημένων πρὸς ἀλλήλους ἐπικριτῶν. Εἶναι ὡς τόσοι ἐξ αὐτῶν περισσότεροι οἱ καταδικάζοντες παρά οἱ ἀπολύοντες. Διὰ νὰ σιωπήσωμεν τὰς κατηγορίας τοῦ Γαυκύλλου Φάβρου (Abregé des poet. Grecs), καὶ Γρηγορίου Γυμάρδου (Hist. poet. dial. 3), πικροτάτη εἶναι ἡ παρά Καίσαρος Σκαλιγέρου (Ποιητ. σ. 6.) „Neque minus suatus ac temporum usu ac ratione loquendi alienus est sermo Arati et Apollonii Rhodii“. Λέγει ὡσαύτως μὲ πολλὴν πικρότητα ὁ Payne Knight (Προλεγόμενα εἰς Ὀμήρου §: 91.). Σημειώτέον δὲ ὅτι τὸ συγκριτικὸν neque minus, ἀναφέρεται εἰς τὰ ἄνω, ἔνθα, λαλῶν περὶ γλώσσης τῶν μιμητῶν τοῦ Ὀμήρου, λέγει „atque ideo percommoda erat iis, qui versus ad nauseam usque efflutire vellent, quales sunt Quinti Calabri, Nonni, Tryphiodori, etc.“

Ἐπανερχόμενοι ἐκ τῶν νεωτέρων εἰς τοὺς παλαιούς εὐρίσκωμεν τὸν Κυντίλιανὸν λέγοντα, ὅτι ἐποίησε (Ἀπολλώνιος)

„opus non contemnendum, aequali quadam mediocritate scriptum“ (c. Instit. Orat. χ. 1). Και ἀληθινά, ἐν ἐξαιρέσει ὀλίγας κλάς περιγραφάς, καὶ πάθος ἐκθέσεις, εἰς τὰς ὁποίας αἰσθάνεται ἀληθινά ὁ ἀναγνώστης ὅτι διατρίβει εἰς ποιητὴν, τὸ ὑπόλοιπον δυσκόλως εὐρίσκεται ἀνώτερον τοῦ μετρίου. Παρὰ πολλῶν σημειοῦνται τὰ εὐάριθμα καλὰ τοῦ Ἀπολλωνίου, καὶ παρὰ τοῦ ἡμετέρου Οἰκονόμου ἀσαύτως (Ποιητ. Σ. 271), ὅστις φαίνεται ἐξ ὧν γράφει νὰ ἐγκρίνη ὡς πάντων κάλλιστον τὸ μέρος ἐκεῖνο τοῦ Γ' βιβλίου, τὸ ὁποῖον εἶναι σχ. 744 — 824. Ἐὰν ἐτολμοῦσα νὰ παραβρίψω καὶ ἐγὼ εἰς τὸ μέσον τὴν κρίσιν μου, χωρὶς νὰ καταδικάσω τὸ ἀληθῶς ἐξίολογον τοῦτο μέρος, δὲν ἤθελα διδάσει νὰ προτιμήσω τοῦ αὐτοῦ βιβλίου τὸ 947 — 1145, εἰς τὸ ὁποῖον περιέχεται ἢ εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἑκάτης συντυχία τῆς Μήδειας καὶ τοῦ Ἰάσονος. Εἰς τὸ προηγούμενον μέρος (744 — 824) περιγράφεται ἡ βαλθία σιωπῆ τῆς νυκτός, ἢ ἐκ τοῦ ὄνειρου ταραχὴ τῆς Μήδειας, ἢ διαμάχη αὐτῆς πρὸς ἑαυτήν, καὶ ἡ δεινὴ κατάστασις τῆς ἐρωτευμένης ψυχῆς τῆς. Πλὴν ὅσον δεινὴν καὶ ἂν ὑποθέσωμεν τὴν κατάστασιν ταύτην, τὸ πάθος ἦτον ἀκόμη μικρόν, ἢ Μήδεια ἦτον ἀκόμη μόνη. Εἰς τὸ ἐπόμενον (947 — 1145), ὄχι πλέον μόνη ἢ Μήδεια, ἀντικρῦ τῆς φαίνεται ὁ Αἰσονίδης, ὅστις εἰς αὐτὴν

„ . . . κάματον δυσίμερον ὄρσε φαιυθεῖς“.
 Εἰς τὸ προηγούμενον χωρίον εἶχε κἂν μικρὰν δύναμιν νὰ διακινή τὸν τετραγμένον νοῦν τῆς, καὶ μαζὶ μὲ αὐτὸν τὰ μέλη τοῦ σώματος· εἰς τὸ ἐπόμενον ὅμως τὸ κενὸν προχωρεῖ εἰς τὸ μὴ παύωτέρω. Ἡ Μήδεια μένει ἀκίνητος,
 „Γούνατα δ' οὔτ' ὀπίσω, οὔτε προπάραιδεν αἶψαι ἐσθνευ, ἀλλ' ὑπένευθε πάγη πόδας“.

Ὅτι λοιπὸν δεινότερης καταστάσεως ἢ περιγραφῆ πρέπει νὰ ἦναι παθητικώτερα, τοῦτο εἶναι ἀναυτίρητον, φάνει ἢ περιγραφῆ νὰ εἶναι ἐπιτυχής. Ἐὰν δὲ ἦναι ἀληθινὸν ὅτι, καθὼς παρατηροῦσιν οἱ περὶ τὰ τοιαῦτα δεινοὶ, δὲν εἶναι τόσον δύσκολον νὰ περιγραφῆ ἄνθρωπον κατάστασις εὐρισκόμενου ἢ δὴ εἰς πάθος, ἔσον ἢ αἰωνιδία εἰς τὸ αὐτὸ μετάβασις· καὶ ἐὰν ἦναι ἀληθινόν, ὅτι τόσον εἶναι μεγαλειότερος ὁ ποιητής, ἔσον περισσότερον κατὰ φύσιν εἰς τὴν ἐκθεσιν τῶν τοιούτων χωρεῖ, ὁ Ἀπολλώνιος εἶναι βέβαια εἰς τοῦτο Δαυμάσιος, διώ-

τι καὶ εἰς τὴν πρώτην ἐντευξιν, καὶ εἰς τὰς κατὰ τὸ μέσον ἐπιτυχίας, καὶ εἰς τὸν ἀποχωρισμὸν αὐτὸν, εἶναι ἐπιτυχέστατος· καὶ πρέπει νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι τὴν φορὰν ταύτην ἔγινεν αὐτὸς ἑαυτοῦ κρείττω.

Μεγάλη τόλμη ἤθελεν εἶσθαι ἴσως, ἐὰν ἤθελαμεν νὰ διίσχυρισθῶμεν ὅτι τὸ μέρος τοῦτο δὲν ὑποχωρεῖ εἰς τὸ πολυθρύλιτον, καὶ ἐντελέστατον εἰς τὸ εἶδος του, ἐπεισόδιον τῶν περι Αἰνείαν καὶ Διδά. Ἀλλὰ καὶ χωρὶς τούτου ἰκανή τιμὴ εἶναι τοῦ Ἀπολλωνίου ὅτι ἐχορήγησε τὸ ἀρχέτυπον εἰς τὸν γλαφυρὸν Μάρανα. „Durum (opus) et alicubi ingratum· nisi qua parte Medaeo amores describit, ubi et p. Vergilii iudicio ita excellere videtur, ut Vergilius ipse non aliunde plura in suos Didonis amores facile transtulisse videatur, ut grammatici annotaverunt“ (Gyrald III.)· ἔρα περὶ τούτου καὶ Λόγιον Ἑρμῆν τοῦ ἔτους 1813 (σὺλ. 141 — 147. σελ. 243 — 248 καὶ σελ. 265 — 274).

Ἀπὸ τὰ μικρότερα καλὰ τοῦ Ἀπολλωνίου εἶναι καὶ ὁ ἀσραγαλισμὸς τοῦ Ἔρωτος μὲ τὸν Γαυμῆδη (Β' σ'. 119 — 126)· τὸ ὁποῖον μέρος πάλιν ὀρθῶς σημειοῦναι ὁ Οἰκονόμος εἰς τὴν Ποιητικὴν του, διαχωρίζων ὅλον τὸ 79 — 166. Ἀντὶ τῆς εἰς τοὺς τελευταίους στίχους περιγραφομένης σφαίρας, ἄλλοις τις ἐνδεχόμενον νὰ προτιμήσῃ τοὺς προηγούμενους στίχους, ἐνθα πλέκεται μὲ πολλὴν χάριν ἢ τὰς καλὰς Ἑλληνίδας εἰκουρίζουσα Ἀφροδίτη, χωρίζων οὕτως, ἀπὸ τοῦ ἄνω, τὸ 36 — 128. Ἀλλὰ περὶ μὲν τούτου ἄς κρίνη πᾶς τις ὅπως θέλῃ, εἰς δὲ τὸν ἀσραγαλισμὸν τοῦ Ἔρωτος μὲ τὸν Γαυμῆδη, καὶ μάλιστα εἰς τοὺς στίχους 119 — 121, πρέπει νὰ ἀδικήσῃ πολὺ τὸν Ἀπολλώνιον, ὅστις δὲν ὁμολογήσῃ ὅτι δὲν βλέπει ζωγραφημένα τὰ παιδιὰ τῆς σημερινῆς Ἑλλάδος ἀσραγαλιζόμενα. Ἐπειτα ἀπὸ ταῦτα, πόσον λυπηρὸν εἶναι τὸ ν' ἀναγκάζεται κανεὶς νὰ ὁμολογήῃ, ὅτι, ἐὰν ἐξαιρέσει ἀπὸ τὸ ἔλρον ποίημα τὰ ὀλίγα ταῦτα καλὰ, ὅλον τὸ ὑπόλοιπον, ὡς ἦτον ἀνωτέρω ὁ λόγος, μένει ἔμμετρος ἐφημερὶς τῆς πολυπλάνου Ἀργεῦς!

Ἀπώτου ἀνόμισα τὸν Ἀπολλώνιον μετὰ τὸν Κυυτίλιον ὁ Λογγίνος· καὶ οὕτως εἰς τὴν περιγραφὴν τῶν ἔξι πάντη ἀνωτάτων τόπων φυλάσσεται ἄρα γεωγραφικὴ τάξις· τὰ ἐπεισόδια ἐξάγονται ἐξ αὐτῆς τῆς φύσεως τῶν πραγμάτων·

τά ἤθη καὶ οἱ χαρακτῆρες περιγράφονται πιθανῶς· αἱ παραμοιάσεις εἶναι ἀκριβεῖς καὶ καταλλήλοτατοι· συνήθως δὲ ἀφίνονται τὰ κύρια ἀντικείμενα διὰ τὰ ἐπουσιώδη, καὶ καθόλου δύσκολα εὐρίσκεις εἰς τὰ ποιεῖα σφάλμα ἕνα τὸν ψέξης· ἀλλ' ἔτι δὲν εἶναι σφαλμένον δὲν εἶναι καὶ τοῦ πρώτου βαθμοῦ· ἄπτωτον σημαίνει ὅ,τι δὲν κείται κατὰ γῆς, ὅχι ὅμως ἔτι περὶ εἰς τὰ ὕψη. Πάν ἦναι κλασικὰ ὅσα περιέχουσιν ἐν ἑαυτοῖς ἔλα τὰ συζητικά μέρη τοῦ καλοῦ, τοιοῦτου δὲν εἶναι βέβαια τὸ ποίημα τοῦ Ἀπολλωνίου.

Ὅσα περὶ Ἀπολλωνίου ἐλέχθησαν δυνατὸν κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἤττον νὰ προσαρμοσθῶσι καὶ εἰς τοὺς λοιποὺς ποιητάς· ὀλίγοι μάλιστα ἔχουσι τόσα καλὰ ὅσα ὁ Ἀπολλωνίος. Ἐν λοιπὸν ἐκ τῶν δύο ἔπρεπε νὰ κάμωσιν οἱ κρίνοντες Γραμματικοί· ἢ νὰ συγκατατάξωσιν ἑσους αὐτῆ τῶν πραγμάτων ἢ φύσις ἐχώριζε, νὰ πράξωσι δηλ. μεγάλην ἀδικίαν, ἢ ἀποκλείοντες τοῦ καταλόγου τοὺς κατωτέρους, νὰ πράξωσιν ἀδικίαν μικροτέραν, ἢ ὅποια ὅμως εὐκόλως εἴμποροῦσε νὰ διορθῶθῃ, διοριζομένης δευτέρας τάξεως. Καὶ ὅντως, εἰν δὲν ἠθέλων νὰ συγχέωσι τὸ τελειότατον τῆς Ἑλληνικῆς καλλιτείας μὲ τὸ ὀλιγώτερον ἐντελές, ἢ, διὰ νὰ τελειώσωμεν μὲ τὸ ἐν ἀρχῇ παράδειγμα, τὴν ἄχνην μὲ τὸ χονδραλεσμένον ἄλευρον, ἀλλῶς δὲν εἴμποροῦσαν νὰ κάμωσι, παρὰ διορίζοντας τάξεις διαφοροῦς. (τ).

Πρέπει νὰ ἦναι πολὺ ἀπειρόκαλος ὅστις δὲν αισθάνεται καὶ τὰ καλὰ τῶν Ἀλεξανδρινῶν ποιητῶν· ἀλλ' ὅχι ὀλιγώτερον ὅστις ἠθελε τολμήσει νὰ συγκατατάξῃ τὰ ἐκείνου μαζί μὲ τὰ τοῦ Ὀμήρου ποιήματα· ὡσαύτως πρέπει νὰ ἦναι ἀδικότατος ὅστις νομίσῃ ὅτι καταφρονεῖται ἢ περιδοσ τῶν Ἀλεξανδρινῶν, διότι οἱ ῥήτορες αὐτῆς, εἰν ὑπάρχη κανεῖς, δὲν συναριθμοῦνται μὲ τοὺς Ἀττικούς, καὶ δὲν κατατάσσονται οἱ ποιηταί τῆς μὲ τὸν Ὀμηρον καὶ τοὺς ἄλλους. Ἐκτός ὅτι ὁ καιρὸς ἦτον διάφορος, ὡς ἀνωτέρω ἐσημειώθη, ἐν μέρει ἦτον ἴδιόν των τὸ σφάλμα. Ἐν ᾧ ὁ κόσμος ὅλος ἠξέυρει ὅτι δύσκολον εἶναι νὰ διαπρέψῃ τις εἰς ἓν μόνον εἶδος, οἱ καλοὶ αὐτεῖ δὲν ἐκινῶσαν νὰ ἀγκαλισθῶσι πολλὰ, καὶ ταῦτα διάφορα καὶ ἐναντιὰ πρὸς ἄλληλα. Ὁ Ἐρατοσθένης π. χ. ἔκαμνε καὶ τὸν γραμματικόν, καὶ τὸν ποιητὴν καὶ τὸν φιλόσοφον· πλὴν εἰν αὐτὸς ἠθέλησε πρῶτος νὰ ὀνομασθῆ Φιλολόγος, διὰ τὴν παντοῖαν παιδείαν του, δὲν ἔλει-

παν οἱ ὀνομάζοντες αὐτὸν Β, δεύτερον δηλ. εἰς ὅλα τὰ ἔργα του, ὡς εἶναι συνήθως ὅσοι ἐναγκαλιζονται συγχρότως πολλὰ. Καὶ εἰν αἱ γνήσιαι Μοῦσαι καὶ χάριτες, διὰ νὰ μὴ παρατρέξωμεν καὶ τοῦτο, ἀναβαίνωσιν εἰς τοὺς οὐρανοὺς, καταφρονεῖται τὰ βῆρα τῶν βροτῶν, τῶν Ἀλεξανδρινῶν αἱ χάριτες δὲν ἦσαν, ὡς φαίνεται, οὐράνιαι, διότι ἐτρέφοντο μὲ γῆινα ἔσθρα· διὰ τοῦτο οἱ αὐτῶν ἱερεῖς δὲν εἴμποροῦν νὰ παραβληθῶσι μὲ τοὺς ἱερεῖς τῶν οὐρανίων Χαρίτων. (Ἀνάγνωστε ἐκ τῶν ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοκρίτου εἰδυλλίων τὸ 16, ἐπιγραφόμενον, Χάριτες ἢ Ἰέρων.)

Εἰς διόρθωσιν τῆς ἀνωτέρω σημειωθεῖσης ἀδικίας ἀπέβλεπεν ἡ σύστασις τῆς δευτέρας τάξεως τῶν τραγικῶν, διὰ τῆς περιφήμου πλειάδος, περὶ τῆς ὁποίας οὕτως λαλεῖ ὁ σχολιαστὴς τοῦ Ἡρακλείωνος. „Ἐπὶ τῶν χρόνων Πτολεμαίου τοῦ Φιλαδέλφου ἑπτὰ ἄριστοι γεγονῶσι τραγικοί, οὗς πλειάδας (Ἰσ. πλειάδα) ἐκάλεσαν, διὰ τὸ λαμπροὺς εἶναι ἐν τῇ τραγικῇ, ὡσπερ ἄερα ἐν τῇ πλειάδι· εἰσὶ δὲ οὗτοι, Ὀμηρος, οὐχ ὁ ποιητὴς, ἀλλ' ὁδὸς Μιυροῦς τῆς Βυζαντίας ποιητῆδος, καὶ Σωσθένης, καὶ Λυκόφρων, καὶ Ἀλέξανδρος, καὶ Αἰαντίδης, καὶ Σωσικράνης, καὶ Φίλικος (ὄρι καὶ Σουῖδ. λ. Φίλικος, καὶ Ἀλ. Αἰτωλ.). Ἐκτός δὲ τῆς πλειάδος τῶν τραγικῶν ὑποτίθεται καὶ ἄλλη πλειὰς ἐξ ἑτεροειδῶν ποιητῶν συνισαμένη. Ἡ γνώμη αὕτη ἐπισημαίνεται μάλιστα εἰς τὴν μαρτυρίαν τοῦ Τσέτσου. „Ἦν δὲ (Λυκόφρων) εἰς τῶν ἑπτὰ ποιητῶν, εἴτινες διὰ τὸ ἑπτὰ εἶναι, τῆς πλειάδος ἐλέγοντο, ὧν τὰ ὀνόματα ταῦτα, Θεόκριτος ὁ τὸ βουκολικὰ ποιήσας, Ἀκρατος ὁ τὰ Φαινόμενα γράψας καὶ ἕτερα, Νίκανδρος, Αἰαντίδης ἢ Ἀπολλώνιος ὁ τὰ Ἀργοναυτικά, Φίλικος, Ὀμηρος ὁ νέος, τραγικός, ὁ Ἀνδρομάχου, Βυζαντίας, δράματα ποιήσας κτ., καὶ οὗτος ὁ Λυκόφρων, καὶ ἕτεροι μὴ εἰδότες ἄλλους φασὶν εἶναι τῆς πλειάδος“ (Τσέτσ. εἰς βίον Λυκόφρ.). Περιεργίας ἄξιον πρᾶγμα ἠθέλεν εἶσθαι ἀληθινὰ ἢ ἀκριβεστέρα ἐξέτασις τοῦτου τοῦ πράγματος· διότι ἠθελε μᾶς διδάξῃ, εἰν ἀληθῶς τὴν φωνὴν ταύτην ἠξέυρει περισσώτερα τῶν ἄλλων, ὡς καυχῆται, ὁ Τσέτσης, ἢ ἦναι καὶ τοῦτο ἀπὸ τὰ συνειθισμένα του· εἰν, μὲ ἄλλους λόγους, ἐκτός τῆς πλειάδος τῶν τραγικῶν, ἦτον καὶ πλειὰς ἄλλη, ἐκ διαφόρων συνισαμένη ποιητῶν, ἢ ἔχι. Καὶ τόσον ἢ ἐξέτασις γίνεται ἀναγκαιότερα, ὅσον δὲν εἶναι πάντῃ ἀνύποπτον ὅτι, οἱ

ὑπὸ τοῦ Τσέτσου ἀριθμούμενοι ποιηταί, ἐκ τὸσον μακρῶν ἰστίων, καὶ διαφόρων περιόδων χρόνου, συναλαμβάνονται ὅλοι ἐμοῦ εἰς ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν καιρὸν, εἰς μίαν βασιλικὴν αὐλὴν, ἴσως μόνον καὶ μόνον διὰ τὴν ἀποδείξασιν ὅτι ὁ Τσέτσος ἤξευρε περισσότερα τῶν ἄλλων. „Ἦσαν δὲ οὗτοι ἐν χρόνῳ „Πτολεμαίου τοῦ Φιλαδέλφου καὶ Βερενίκης οἱ παῖδες ἦσαν „ἀμφότεροι Πτολεμαίου τοῦ Λαγῶου καὶ Βερενίκης τῆς Ἀντιγονοῦ Συγγατρῆς.“ (Τσέτσ. ἀνωτ.) Ἐπειδὴ ὅμως ἡ γνώμη αὕτη εὗρηκεν ὑπερασπιστὰς, ἢ ὀρθότερον, ὁπαδέους, ἀνδρας ἐπισημοὺς, ὡς εἶναι, διὰ τὴν σιωπήσαν Ἀνδρέαν Σχόττον καὶ Βαρνέσιον, Ἰωσήφ Σκαλίγερν, καὶ Γυγκένιον· καὶ ἐπειδὴ ἐκτὸς τῆς μαρτυρίας τοῦ Τσέτσου ἐπιφέρεται καὶ ἄλλη ἐκ τοῦ Εὐσαβίου (Ὀδυσσ. Β. σιχ. 272)· ἔτι δὲ ἐκτὸς τῆς τῶν διαφόρων ποιητῶν ὑποτίθεται καὶ τρίτη ἄλλη πλειάς Κομικῶν, ὡς συναγοῦσιν ἐκ τοῦ Ἀθηναίου (ιδ. 664. Κασσ.), καὶ ἐπειδὴ ἄλλοι πάλιν, τιμῶντες τὸν ἱερὸν τοῦτον ἀριθμὸν, καὶ Λυρικῶν πλειάδα ἐσύζησαν, οἵτινες ὅμως δὲν εἶναι διάφοροι τῶν γνωστῶν Λυρικῶν, ἀφαιρουμένων δύο τῶν ἐπισημοτέρων, ἢ ἀπλῶς μόνον δύο· διὰ ταῦτα πάντα πρέπει εἶναι τὴν ἀρετὴν ἢ ὑπέθεσις αὕτη χωριστῆς διατριβῆς ὕλη, διὰ τὴν μὴ συγχέεται ἀκαίρως ἢ σειρὰ τῶν γραφομένων, καὶ διὰ τὴν μὴ τσετσίσωμεν καὶ ἡμεῖς, θέλοντες τὴν ἐπικρίνωμεν τὸν Τσέτσιν.

Ἢτε μετὰ τὴν ἐξέτασιν εὐρεθῶσιν ἀληθινὰ αἱ ἄλλαι πλειάδες, εἴτε ὄχι, ἢ πλειάς τῶν Τραγικῶν εἶναι ἀναντίρρητος. Εἰμὲν δὲ αὕτη ἐσύσαθη ἀπὸ αὐτὸν τὸν Ἀρίσταρχον καὶ Ἀριστοφάνην, ὡς τινὲς θέλουσι, τοῦτο ἀποδεικνύει ὅτι εἶχαν σκοπὸν τὴν χάρισιν τάξεις καὶ εἰς τὰ λοιπὰ εἶδη τῆς ποιήσεως· καὶ τοῦτο ἦταν δικαιοτάτην καὶ φρονιμώτατον. Εἶδεν πάλιν ἐσύσαθη ἀπὸ τοῦς ἄλλοις, ἰδοὺ ὁμιλοῦντα κινῆ ὅτι οἱ τραγικοὶ τῆς Ἀλεξανδρείας δὲν ἦσαν ἄξιοι τὴν κατατάσσονται μετὰ τοῦς τραγικοὺς τῶν Ἀθηναίων· οὐδὲ ἀπλῶς οἱ Ἀλεξανδρινοὶ ποιηταὶ τὴν συγκαταλέγονται εἰς τοῦς ἐπισημοτάτους ποιητὰς τῆς Ἑλλάδος.

Καὶ βητόρων ἐσύσαθη τάξις δευτέρα, πρὸς διάρθρωσιν καὶ τοῦτο τῆς ἀνωτέρω ἀδικίας. Ὁ Σουΐδας εἰς τὴν λέξιν, Νικόστρατος, λέγει „ἐτάχθη δὲ ἐν τοῖς κριθεῖσιν ἐπὶ δευτέροις“. Εἰς τὸ τρίτον βιβλίον τῆς Ἀνθολογίας ἀναγιγνώσκεται Λεουτίου Σχολαστικοῦ τοιοῦτον ἐπίγραμμα,

„Χειρῆδιον τὰδε σήμα, τὸν ἔτρεψεν Ἀτθίς ἄρουρα εἰκόνα βητόρων τῆς προτέρας δεκάδος“.

Ἐκ τούτων συνάγεται ὅτι, ἐκτὸς τῆς προτέρας δεκάδος, περιεχομένης τοῦς δοκιμωτάτους δέκα βητόρας, τοῦς Ἀττικούς, ἐκρίθη καὶ ἄλλη κατὰ μίμησιν ἐκείνων δευτέρα. Τοῦτο δὲ, εἰάν ἐγινεν ἀπὸ τοῦς ἔπειτα, ὄχι μόνον δὲν ἐλαττῶναι τὴν πρὸς Ἀρίσταρχον καὶ Ἀριστοφάνην ὑπόληψίν των, ἀλλὰ μάλιστα δεικνύει ὅτι αὐτοὶ ἐσέβοντο τὴν ἐκλογὴν, μιμούμενοι τὸ παράδειγμα των, ὡς μαθηταὶ διδασκάλων, ἢ ἐκτελοῦτες τὸ σχέδιον, τὸ ἐπόθεν ἐκείνοι δὲν ἐπρόλαβαν. Εἰς τοῦς βίους τῶν Σοφιστῶν λέγει περὶ Ἡρώδου ὁ Φιλόστρατος (Βιβλ. Β. 1. Ἡρώδ.) „βρώσης δὲ αὐτὸν τῆς Ἑλλάδος, καὶ καλοῦσης αὐτὸν ἓνα τῶν δέκα, οὐχ ἠττήθη τοῦ ἐπαίνου, μεγάλου δοκοῦντος, ἀλλ' ἀξιοτάτη πρὸς τοῦς ἐπαινέσαντας, Ἀνδοκίδου μὲν, ἔρη, βελτίων εἶμι.“ Ἐσοχάσθησαν οἱ ἐπαινοῦντες ὅτι μεγαλειότεραν τιμὴν δὲν εἶχαν τὴν δώσωσιν εἰς τὸν ἐπαινούμενον, παρὰ εἰάν τὸν ἀριθμῶσιν εἰς τοῦς δέκα. Ἀλλὰ τιμῶσα ἢ Ἑλλάς τὸν Ἡρώδην κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον δὲν ἐφανέρωνε συγχρότως ὅτι ἐσέβετο τοῦς διατάκτας τῶν δέκα; Ἀπ' ὅλα ταῦτα συνάγεται ὅτι, εἰάν καὶ δὲν ἔλειπαν ἀνθρώποι, οἵτινες, παρὰ τὴν ἀκολουθίαν ἄλλων νόμων, ἤθελαν αὐτοὶ μάλλον τὴν ἦναι νομοδότοι, τὸ πολὺ ὅμως μέρος, ὄχι μόνον ἄδικον δὲν ἐκρινε τῶν πρώτων Γραμματικῶν τὴν ἐκλογὴν, ἀλλὰ καὶ τιμῆς βασιτῆν μέγιστον διώριζε τὴν ἀπλὴν ταύτην ἀπόφασιν, ἄξιος τοῦ Κανόρος. Καὶ βέβαια οὕτως δὲν ἤθελαν παρακαλεῖσαι εἰς τοῦς δέκα ὅσους ἤθελαν τὴν ὑπερεπαινεῖσασιν, εἰάν ἐνόμιζαν ἄδικον τὴν σύστασιν τῶν δέκα, ὡς οὐδὲ τὸν Ἀλέξανδρον δεσποιοῦντες, δὲν ἤθελαν ἀνομάσαι συνέδρον τῶν δώδεκα θεῶν, δέκατον τρίτον αὐτὸν, εἰάν ἐνόμιζαν ἄδικον τὴν ἐκλογὴν τῶν δώδεκα θεῶν. Εὐχῆς δ' ἔργον ἦταν καὶ οἱ μεταγενεστέροι τὴν ἀκλιθεῖσασιν τὸ παράδειγμα τοῦτο, συνιστῶντες κατωτέρας τάξεις τῶν ἀξιολογωτέρων ἀπὸ τοῦς συγγράφαντας εἰς τὰς ἀκελεύθευς ἑκατονταετηρίδας. Καὶ οὕτως ὅταν ἀπεδίδοτο εἰς ἕκαστον ὁ προσήκων βαθμὸς καὶ τόπος, ὄχι μόνον ἐγίνετο δικαιοσύνη, ἀλλ' ἢ δικαιοσύνη αὕτη ἤθελε προφυλάξει ἀπὸ πολλὰ ἀποπήματα.

Ἄλλ' εἰάν ἀπολύωνται οἱ δύο Γραμματικοὶ ἀπὸ τὴν πρὸς τοῦς Ἀλεξανδρινούς ἀδικίαν, λείπουσιν ἀρῆγος παράδειγμα.

τα ἀρχαιοτέρων ἀπὸ τοὺς Ἀλεξανδρινούς ἄλλων, ἵνα τοὺς ἐ-
λέγξωσιν; Οὕτως ἐρωτᾷ ὁ Ῥυγκένιος, διὰ τί ἀπέκλεισαν
τὸν Καλλιμάχου καὶ Λεωδάμαντα, παραδεχθέντες τὸν Δεί-
ναρχον, τὸν κρίθινον Δημοσθένη, ὡς οἱ παλαιοὶ τὸν ἀνόμα-
ζαν; Οὕτως εἰμπορεῖ ἄλλος νὰ ἐρωτήσῃ μὲ περισσώτερον δι-
καίον, διὰ τί νὰ μὴ δεχθῶσι τὸν ποιητὴν τῶν Μίμων Βάρρο-
να; „quem Plato adeo probavit, ut suppositos capiti lilros
ejus cum moderetur habuisset tradatur“ (Quint. Inst. orat.
1. 16.). Περὶ ἐνὸς ἐκάστου νὰ γίνῃ ἀπολογία εἶναι πολὺ δύσ-
κολον· καθόλου ὁμῶς λαλοῦντες, καὶ ἀναφερόμενοι εἰς τὸ β'.
ζήτημα, λέγομεν οὕτως· Ἐπειδὴ πολλοὶ συγγραφεῖς καὶ
ποιηταί, φαινομένοι ἄξιοι, ἀπεκλείσθησαν τοῦ κανόνος, ἐν
ἐκ τῶν δύο πρέπει νὰ ἦναι· ἢ τοῦτο ἦτον κακῆς κρίσεως ἀ-
ποτέλεσμα, ἢ ὅτι ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς φαινομένους ἀξίους, ἐ-
προτιμήθησαν ἄλλοι ἀξιώτεροι· (ἐπειδὴ ἡ παραδοχὴ πάντων
τῶν ἔχοντων τι καλὸν ἀντέβαινον εἰς τὸ σχεδίων των, ὅπερ ἦ-
τον νὰ παραδεχθῶσιν τοὺς κατὰ πάντα ἐξέχοντας) καὶ οὕ-
τως οὐδὲ οἱ συγγραφεῖς ἀδικοῦνται, διότι εὐρέθησαν κρείτ-
τονες αὐτῶν ἄλλοι· οὐδὲ οἱ Γραμματικοὶ ἀδικοῦσι, διότι ἐ-
προτίμησαν ἐκείνους. Τὸ πρῶτον μάχεται παραπολὺ εἰς τὴν
εὐφροσύνην καὶ ὀρθοκρίσιον τῶν Γραμματικῶν· διὰ τὸ δεύτερον
μᾶς πείθουσιν οἱ σωζόμενοι ἐγκρίται, αἵτινες ὄντες ἀξιολο-
γώτατοι καὶ κατὰ πάντα ἐπίσημοι, μαρτυροῦσιν ὅτι οἱ ἀ-
ποκλεισθέντες δὲν ἦσαν τοιοῦτοι. Κατὰ ταῦτα δὲ εἰμποροῦ-
μεν νὰ κρίνωμεν καὶ περὶ τῶν μὴ σωζομένων ἐγκρίτων, ὅτι
ἔσον ἄξιοι φαίνονται οἱ ἀποκλεισθέντες, τόσον ἀξιώτεροι ἔ-
πρεπε νὰ ἦσαν ἐκεῖνοι, καὶ συμφωνώτεροι μὲ τοὺς σωζόμε-
ρους. Καὶ τοῦτο εἶναι ὅτι ἐλέγχεται εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ παρόν-
τος ἐ. ζητήματος, ὅτι ἐκ τοῦ β'. ἀφ' ἧς πρέπει νὰ συμπέρανω-
μεν περὶ τοῦ α', ἐκ τῶν ἀποκλεισθέντων δηλ. περὶ τῶν μὴ
σωζομένων ἐγκρίτων.

Ἄλλ' εἶναι ἀρά γε ἰκαναὶ τοιαῦται ἀπολογίαι; πρὸ πάν-
των δὲ εἶναι ὀρθόν νὰ ἀναζητῶμεν ἀπολογίαις; δελούτες νὰ
δικαιολογήσωμεν τοὺς Γραμματικούς, δὲν ἀδικῶμεν ἀρά γε
συγγραφεῖς καὶ ποιητὰς ἐπίσημους; δὲν εἶναι ὀρθότερον, κρί-
νοντες τὰ περισσότερα ὡς δίκαια, νὰ ὑποθέσωμεν ἐν μέρει καὶ
ἀδικίαν τῶν δύο Γραμματικῶν; Εἰς τὸ πρῶτον ζήτημα μά-
λις ἴδαμεν ὅτι περίτινων συγγραφέων δὲν ἔχομεν ἄκραν

βεβαιότητα, εἰν ἀπὸ τοὺς πρώτους κατετάχθησαν, ἢ ἀπὸ τοὺς
μετὰ ταῦτα· τὸν Δείναρχον π. χ. συμπεραίνει ὁ Ῥυγκένιος
ὅτι ἐπρόσθεσαν οἱ μετέπειτα, διότι εἰς τὸν Γραμματικὸν τῆς
Κοισλιανῆς Βιβλιοθήκης δὲν σημειοῦται· ἀλλ' εἰς τὸν αὐτὸν
Γραμματικὸν σημειοῦνται εἰς τοὺς ἱστορικοὺς Ἑλλάνικος καὶ
Πολύβιος. „Ἑλλάνικος Λέσθιος, ἀνὴρ πολυῖσων, ἀπλάσως
παρέδωκε τὴν ἱστορίαν“· ἀναγινώσκεται εἰς τοῦ Ἀγαθημέρου
τὰς Γεωγραφικὰς Ἰστορυπώσεις, ἐν ἀρχῇ. „Οἱ περὶ τὸν Ἑλ-
λάνικον καὶ Κάδμον, ἔτι δὲ Ἐκατάϊον, καὶ πάντες οἱ τριοῦ-
στοι, παλαιοὶ παντάπασιν ὄντες, εἰς τὰς μυθώδεις ὑποφάσεις
ἀπέκλειαν“· λέγει πάλιν Διόδωρος ὁ Σικελιώτης (Α'. 37.).
Καθὼς περὶ τοῦ πραγματικοῦ, οὕτω πιθανόν καὶ περὶ τοῦ
λεκτικοῦ, τοῦ Ἑλλανικοῦ ἦτον διάφορος ἡ κρίσις (ὅρα καὶ ἀνωτ Ζ.
β'). Εἶναι λοιπὸν εὐκόλον νὰ ἀποφασισθῇ ὑπὸ τίνων ἐσημε-
ιώθη εἰς τὸν κατάλογον; καὶ τούτου δοθέντος, εὐκόλον νὰ ἀ-
θωωθῶσιν ἢ νὰ καταδικασθῶσιν οἱ καταγραφέντες αὐτῶν; Τοῦ
Πολυβίου τὸ ὄψος βηματίζει ὀλίγον, καθὼς ἀρχίζει τότε νὰ
βηματίζῃ μέγα μέρος τῆς Ἑλλάδος· εἰς πᾶσαν ὁμῶς σελίδα
τῆς ἱστορίας του λάμπει ἡ πολιτικὴ σύνεσις, καὶ τὸ ὄρθον του
κριτήριον. Εἶναι λοιπὸν πιθανόν ὅτι, ἀφ' οὗ οἱ πρῶτοι Γραμματι-
κοὶ διάρισαν κοινὸν κριτήριον, τὸ εὐάρμοστον τῶν ἐνοιῶν,
καὶ μεθόδων καὶ λέξεων, διὰ νὰ μεταχειρισθῶ τοὺς λόγους
τοῦ Ἑρμογένους, τὸ ἀπέτησαν διὰ τὸν Πολύβιον, παραβλέ-
ποντες τὸ παρημελημένον ὄψος του, διὰ τὰς ἄλλας του ἡρε-
τάς; ἢ εἶναι πιθανώτερον ὅτι οἱ μετέπειτα ἦσαν συγκαταθε-
τικώτεροι ἀπὸ τοὺς πρώτους κριτὰς; Εἰς ἐμὲ φαίνονται καὶ
τὰ δύο ἐξίσου πιθανὰ, καὶ ἐξίσου ἀδέξια. Εἰς τοιαύτην λι-
πὸν ἀβεβαιότητα εἰμποροῦμεν νὰ δικαιολογήσωμεν, ἢ νὰ κα-
ταδικάσωμεν τοὺς δύο Γραμματικούς, χωρὶς νὰ πράξωμεν ἡ-
μεῖς ἀδικίαν; δὲν εἶναι ἀρά γε φρονιμώτερον νὰ ὁμολογήσω-
μεν εἰς τοῦτο ἀπροφασίτως τὴν ἀγνοίαν μας;

Ἀναρῶνται τελευταῖον τὸ ἐρώτημα τοῦτο· εἰμὲν οἱ δύο
Γραμματικοὶ δὲν περέλαβαν οὐδένα τῶν συγχρόνων, πῶς πα-
ρέλαβαν τὸν Καλλιμάχον; ἴσως τὸν ἐπρόσθεσαν οἱ μετέπειτα
λέγει ὁ Ῥυγκένιος. Τοῦτο εἶναι πιθανόν· δὲν εἶναι ὁμῶς ἀ-
πίθανον τὸ νὰ ἔκαμαν ἐξαιρέσειν εἰς αὐτὸν διὰ τὴν μεγάλην
ὑπεροχὴν του, μαρτυρουμένην παρὰ Κυντίλιανου καὶ Πλι-
νίου· ἀλλ' οὔτε εἶναι πάντη ἀνένδεκτον, ὅτι χαριζόμενος ὁ

Ἄριστοφάνης εἰς τὸν Καλλιμάχον, τὸν ὁπεῖον εἶχε διδάσκαλον πρὸ τοῦ Ζηνοδότου (Σειδ. Α. Ἄριστοφ.) τὸν εἰμίγησε. Τσιανὺς τι τις κατηγορία Καλλιμαχισμοῦ, διὰ τὰ εἶπω οὕτως, φαίνεται νὰ περιεφέρετο κατὰ τῶν Γραμματικῶν τούτων· καὶ διὰ τοῦτο μάλιστα, ἴσως συμπεράνῃ κανεὶς, ἀπεκλείσθαι τοῦ κανόνος ὁ ἀχαρισήσας εἰς τὸν Καλλιμάχον Ἀπολλώνιος Ῥόδιος.

Ἄλλὰ καὶ τοῦτο εἰάν δὲν εἶναι, ἐκ τῶν προτέρων λαμβανόμενου τοῦ πράγματος, ἄνθρωποι οὗτοι οἱ Γραμματικεῖ, ἦσαν ἀδύνατον νὰ μὴ εἶχαν καὶ αὐτοὶ τὰ πάθη των. Σχέσεις ἐθνικαί, φρονημάτων ὁμοιότης, καὶ μυρία ἄλλαι ἀνθρώπιναι περιπτώσεις, ἀχάριστοι ἀπὸ τοῦς καθιζομένους κριτὰς, ἔπρεπε καὶ ἄκοντας νὰ τοῦς παρασύρῃσιν εἰς τὴν ἀδικίαν. Κωλαίνει καὶ εἰς τοῦτο τὸ εἶδος ὁ ἀδύνατος ἄνθρωπος, καθὼς χωλαίνει εἰς ὅλα ὅσα ὡς ἄνθρωπος ἐνεργεῖ. Ἐπειδὴ ὅμως ἀπόλυτος δικαιοσύνη καὶ ἀδικία μόνον εἰς τῶν φιλοσόφων τὰ σχολεῖα διδάσκονται, εἰς δὲ τὸν κοινὸν βίον ἢ πράξις αὐτῶν εἶναι ἀδύνατος, καθὼς ὅλων ἀπλῶς τῶν ἀπολύτων, τὰ ἅπασα χρησιμεύουσιν μόνον ὡς ὑποσήμεγμα εἰς τὰ φιλοσοφικὰ συστήματα, διὰ τοῦτο ἀρκετὸν εἶναι νὰ ζητηθῇ, εἰάν εἰς ἀνθρώπους δυνατὴν δικαιοσύνην ἐπραξῆν οἱ κρίνοντες Γραμματικοί. Καὶ εἰάν ἦναι δίκαιον νὰ καταδικάζεται κανεὶς διὰ εὐαπόφρακτα ἁμαρτήματα, εἶναι βέβαια ἀδικώτατον νὰ κατακρίνεται δι' ἁμαρτήματα, τὰ ὅποια μόνος ὁ θεὸς ἠδύνατο ν' ἀποφύγῃ. Ἄνθρωποι ἦσαν οἱ δύο Γραμματικοί, καὶ ἀνθρώπινον δικαιοσύνην πρέπει νὰ ζητήσωμεν εἰς τὸ ἔργον των· καὶ τσιανὺς δικαιοσύνην φαίνεται ὅτι τὰ προειρημένα πείθουσιν ἱκανῶς νὰ τοῦς ὁμολογήσωμεν.

ὑποθέτοντες λοιπὸν καὶ ἀγνώριστον μέχρι τοῦδε ἄδικον, καὶ εὐρίσκοντες τὸ ἤδη γνωρισμένον, ἀσυγκρίτως μικρότερον τοῦ δικαίου· ἀνθρώπινως κρίνοντες τοῦς ἀνθρώπινως κρίνοντας Γραμματικούς, πρέπει καὶ εὐλογον εἶναι νὰ ὀνομάσωμεν δικαίαν τὴν ἐκλογὴν των. Ἐάν μάλιστα συμπεράνωμεν ἀπὸ τὰς ἐκ τῶν ἐναντίων Γραμματικῶν κατακρίσεις τῆς Ἀρισταρχείου ἐκδόσεως τοῦ Ὁμήρου, ὅτι ὁ διορθωτὴς ἦτον πολὺ ἀσχηρὸς, καὶ ὅτι ἀλετοῦσε σίχους Ὀμηρικούς, μόνον διότι δὲν τοῦς εὕρισκεν ἀξίους τοῦ ποιητοῦ, ἐκτιμῶμεν ἴσως τὴν ἐκλογὴν ὀρθότερον λέγοντες, ὅτι ἐξ αἰτίας τῆς ἀσχηρότητος ταύτης, ἀπεκλείσθησαν τοῦ κανόνος πολλοὶ ποιηταὶ καὶ συγγραφεῖς.

οἵτινες ἤθελαν καταγραφῆ παρ' ἄλλων· ὀλίγοι ὅμως, διὰ τὰ μὴ εἶπω οὐδαίς, ἐνεκρίθησαν ὑπ' ἐκείνων, τοῦς ὁπεῖους οἱ ἄλλοι εὕρισκαν ἀναξίους. Ἐπειδὴ δὲ εἰς τὴν ἀπόκτησιν τῆς καλλιπετείας, καὶ εἰς τὴν μόρφωσιν τῆς αἰσθήσεως, καὶ ὀρθοκρισίας, δι' ἃ ἐγένετο ἡ ἐκλογή δὲν συμβάλλουσι τόσον τὰ πολλὰ, ὅσον τὸ πολὺ, non multa, sed multum, ὡς διορίζουσιν οἱ ἀκριβεῖς κανονισαὶ τῶν τοιούτων, καὶ καθὼς ἴσως εἰς τὰ ἀκόλουθα ζητήματα λάβωμεν αἰτίαν νὰ λαλήσωμεν διεξοδικώτερα περὶ τοῦ αὐτοῦ· διὰ τοῦτο καὶ πρὸς τὴν σκοπὸν ἀναλογώτερον, καὶ πρὸς τὸ δίκαιον συμφρονότερον φαίνεται ὅτι αὐτοὶ ἐπροτίμησαν τὸ ἐλλεῖπειν μᾶλλον παρὰ τὸ πλεονάζειν. Ἡ ἐκ τῆς ἱερείας γνώσῃ ὑπόληψις τῶν ἐγκρίτων συγγραφέων καὶ ποιητῶν, πρὸ τῆς ἐκλογῆς ταύτης, τὸ σέβας τῶν περισσοτέρων ἀπὸ τοῦς μετέπειτα εἰς τὴν τήρησιν τοῦ κανόνος, ἢ κατὰ τὸ δυνατὸν κρίσις τῶν σημερινῶν κριτικῶν, καὶ σύμφωνος αὐτῶν γνώμη, τὰ πάντα σχεδὸν συντρέχουσιν εἰς δικαιοσύνην τῶν δύο Γραμματικῶν.

Τοσαῦτα περὶ δικαιοσύνης καὶ ἀδικίας, κατώτερα βέβαια τοῦ ὑποκειμένου, κατώτερα ἴσως καὶ τῆς προσδοκίας σου, φιλε Ῥάτα· ὅχι ὅμως δυσανάλογα εἰς τὴν περίεσιν τοῦ γράφοντος. Τὸ νὰ προφασίζεται κανεὶς περιστάσεις εἰς παρόμοια πράγματα, εἶναι βέβαια τὸ ἴδιον καὶ τὸ νὰ καταδικάζῃ αὐτὸς ἑαυτὸν πρῶτος, πρὸ τοῦ οἱ ἄλλοι ἀρχίσωσιν· ἀλλὰ καὶ οὕτως εἶναι πάντα συμφερότερον νὰ καταδικάζεται μὲ τινὰς προφάσεις, παρὰ πάντῃ ἀπροφάσιτος, ὡς εἰάν ἐλεγες, πάντῃ ἀδικαιολόγητος. Ὡς τῶσον τί δεξάζεις καὶ σὺ περὶ τοῦ πράγματος, ἤθελα τὸ ἀκούσει μὲ πολλὴν μου χαρὰν, διὰ τὰ μεταβῶμεν ἐφεξῆς ἀπὸ τὸ δίκαιον εἰς τὸ ἀφελίμου τῆς ἐκλογῆς ταύτης.

(Τὰ ἀκόλουθα σέλλονται καθεξῆς.)

Ἄ Ν Α Μ Ι Κ Τ Α.

Προκήρυξις.

Ὅσον διαφέρει ἡ ψυχὴ τοῦ σώματος, τοσοῦτον καὶ ἡ ἀφέλεια ταύτης τῶν λοιπῶν διαφερόντων ἡμῶν. Προσκόπεται δὲ αὕτη

κερδαινομένη, οὐκ ἄλλοθεν οὐδαμῶθεν, ἀλλ' ἢ ἐκ τῆς Ἱεραῆς Γραφῆς, καὶ τῶν ἱερῶν ἐξηγητῶν αὐτῆς, „Βρευνάτε γὰρ, φησὶ, τὰς γραφάς· καὶ ἐν αὐταῖς εὐρήσετε ζωὴν αἰώνιον“. Τοῦτων δὲ τῶν ἱερῶν ἐξηγητῶν καὶ διδασκάλων τῆς Ἱεραῆς ἡμῶν ἐκκλησίας, ὅτι τὰ συγγράμματα τοῦ ἐν Ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου προέχει πολλῶ τῶν ἄλλων, ἐν τε τῇ ἠθικῇ διδασκαλίᾳ καὶ πνευματικῇ σοφίᾳ, καὶ τῶν ἱερῶν Μυσηρίων ἀπάντων, ὀρθῇ καὶ ἀπταισῶ ἀναπτύξει, οὐδεὶς, οἴομεθα, ἀντερεῖ· ἀλλὰ πάντες συνομολογήσουσι.

Τούτου χάριν ὁ Πανιερώτατος Ἅγιος Μητροπολίτης Μολδαβίας κύριος Βενιαμῖν, ὁ Πανιερώτατος Ἅγιος Εἰρηνοπόλεως καὶ Βατοπαιδίου κύριος Γρηγόριος, ὁ Εὐγενέστατος ἄρχων πρῶην μέγας Ποσέλικος κύριος Δημήτριος Μάανος, ὁ Εὐγενέστατος ἄρχων μέγας Ποσέλικος κύριος Ἰακωβίκης Ῥίζος, ὁ Εὐγενέστατος ἄρχων Δικαιοφύλαξ τῆς μεγάλης τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας κύριος Νικόλαος Λεβίδης, ὁ ἄρχων Καρμυάρης Μανουήλ ὁ ἐξ Ἐφέσου, καὶ ὁ τιμιώτατος ἐν πραγματευταῖς κύριος Ἀνδρέας Παύλου, τὸ καλόν, καὶ ἀφελίμον τοῦ πράγματος κατασοχασάμενοι, καὶ ζήλου Θεοῦ πλησθέντες, συμφώνησαν εἰς τὸ ἐκδοῦναι τὰ εἰρημένα συγγράμματα τοῦ ἐν Ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου τύποις, ὅσων ἔνεσι καθαρωτέροις, διαρθρωμένα, καὶ παραλληλισμένα ἐν τρισὶν ἐκδόσεσι παλαιαῖς καὶ παλαιῶ κώδικι χειρογράφοι, εἰς ὄγδοον κόλλας, εἰς χαρτίου καλόν. ἐν τῷ ἐνταῦθα τυπογραφείῳ, μετακομίσαντες ἐπίτηδες καὶ σοιχεῖα ἑλληνικὰ ἀπὸ Παρισίων τὰ πλέον καθαρά καὶ λαμπρά.

Ἄνδρες φιλογενεῖς καὶ φιλόχριστοι! ἂν πολλάκις πολλὰ κατεβάλετε ὑπὲρ τῆς ἕξω σοφίας, καλῶς ποιῶντες, διὰ τὴν κοινὴν ἀφέλειαν, πολλῶ μᾶλλον θέλετε δεῖξει, (δὲν ἀμνησάλλομεν) διακαέστερον τὸν ζήλον καὶ ἀνάλογον τὴν προθυμίαν τῇ ἀφελείᾳ τοῦ ἐνεσῶτος πράγματος, ὅπερ ἐσὶν ἢ ἔστω καὶ πνευματικὴ σοφία, περὶ ἧς ὁ Θεολόγος Γρηγόριος λέγει „ἢ φιλοσοφητέον, ἢ τιμητέον τὴν φιλοσοφίαν, εἴ περ μὴ μέλλομεν παντελῶς ἐκπίπτειν τοῦ καλοῦ“.

Αὐτὸ τὸ καλόν πολλάκις ἐποίησαν ἡμῖν οἱ ξένοι, ἐκδόντες καθὼς καὶ ἄλλων πατέρων καὶ τὰ σωζόμενα τοῦ Χρυσοστόμου τετράκις ἤδη.

„Ἐν Ἑτῶν ἑλληνιστὶ ἐν ἔτει 1613

„Ἐν Φραγκοφούρτῳ Ἑλληνολατινιστὶ 1697
 „Ἐν Παρισίοις ὡσαύτως 1718
 καὶ ἐν Βενετίᾳ ὁμοίως 1741

εἰς φύλλον ἀκέραιον τὰ πάντα· δι' ὃ καὶ ἀπέβησαν δυσμεταχείριστα· πληγὴ ἀλλὰ καὶ οὕτω διὰ τὴν πολυκαιρίαν κατέστησαν σπάνια, καὶ ἀκολούθως βαρύτιμα καὶ δυσσπότητα. Δίκαιον ἄρα ὁ ἡμέτερος οὗτος Θεὸς πατὴρ δι' ἡμῶν τῶν τέκνων του, νὰ ἰδῇ ποτὲ τὸ φῶς, τὸ διὰ τύπων, καὶ νὰ φανῇ εἰς τοὺς ὁμογενεῖς καὶ εὐωνος, καὶ εὐμεταχείριτος καὶ διαρθρωμένος μᾶλλον, ἢ ἐς τόδε. Διὰ ταῦτα οἱ βιβλέντες φιλογενεῖς κατέβαλον σχεδὸν τὸ τρίτον τῶν ἐξόδων· χρήζουσι ἡμῶν καὶ τῆς κοινῆς ἀντιλήψεως καὶ βοηθείας, ἢ τις ἔσται οὐ πάνυ βαρεῖα καὶ ἄδρά· ἀλλ' εἰς τοσοῦτον ὄγκον καὶ πάνυ μετρία· καθότι διαιρούμενον τὸ ὅλον σῶμα εἰς τριάκοντα περίπου τόμους, τιμηθήσεται ἀνά 200 Γρόσια· ἅτινα οἱ μὲν δυνατοὶ καὶ πλούσιοι καταβαλοῦσι τὰ πάντα ἐν πρώτοις, ἐὰν καὶ οὗτοι βούλωνται· οἱ δὲ ἡττονος καταστάσεως, ἤδη πρῶτον τὰ ἡμίση· λαθόντες δὲ τοὺς ἡμίσεις τῶν τόμων, πάλιν καταβαλοῦσι καὶ τὰ λοιπὰ ἡμίση· ἢ δὲ ἐκτύπωσις πάντων οὐ διαρκέσει πλέον τῶν δύο χρόνων. Πρὸς ἀσφάλειαν δὲ τῶν καταβαλλομένων διορίζονται ἐπίτροποι ἐκ τῶν ἐγκρίτων τοῦ γένους καὶ εὐκατάστατοι πραγματευταί, εἰς λήψιν αὐτῶν ἐν ἐκάσῃ πόλει. Ἡ μὲν δὲ πρόθεσις τῆς προκηρύξεως ταύτης αὐτῆ καὶ τοιαύτη· ὑμεῖς δὲ ὅσοι φιλόχριστοι καὶ φιλοχρυσόσομοι, ποιήσατε τὸ ἐπ' ὑμῖν ἐκαστος, τιμὴν ἑαυτοῖς τε καὶ παντὶ τῷ γένει μείζωνος κτώμενοι, κατὰ τὸν Θεὸν Πλάτωνα· ἡμεῖς δὲ λέγομεν ὑμῖν, γνωσὶν Θεοῦ καὶ ζωὴν τὴν αἰώνιον. Διορίζονται δὲ ἐπίτροποι, ἵνα παραλαμβάνουσι παρὰ τῶν συνδρομητῶν τὰ καταβαλλόμενα

- Ἐνταῦθα. „Ἐν Πετροπόλει.
- „Ἐν Κωνσταντινουπόλει. „Ἐν Ὀδησσῶ.
- „Ἐν Βουκουρεστίαις. „Ἐν Λιβόρρω.
- „Ἐν Σμύρνῃ. „Ἐν Τριεσίᾳ.
- „Ἐν Χίῳ. „Ἐν Ἀδριανουπόλει.
- „Ἐν Θεσσαλονίκῃ. „Ἐν Φιλιππουπόλει.

1. Ἐν Βιέννῃ
2. Ἐν Μόσχῃ.

1. Ἐν Κρήτῃ.
2. Ἐν Πελοποννήσῳ.

Ἐν Ἰασσίῳ 1819. Δεκεμβρίου α΄.

Οἱ Ἐπίτροποι τοῦ Ὑπογραφείου
Μανουὴλ Βερνάρδος Καμινάρις Κρήτης.
Ἀναστάσιος Μιχαὴλ Γεϊτζᾶς.

**Ἵψιλότατε, Εὐσεβέσατε, καὶ Εὐμενέσατε ἡμῶν
Αὐθέντα!**

Ὅτι μὲν τὰ συγγράμματα τοῦ ἐν ἀγίοις πατρὸς ἡμῶν Ἰωάννου τοῦ Χρυσόστομου Θεσσαυρῆ ἐξ ἐπίσεως καὶ παντοίας ἀφελείας πλήρως τῷ χρυσαυτῷ πληρώματι, οὐ μόνον πνευματικῶς, ἀλλὰ καὶ ἠθικῶς καὶ πολιτικῶς θεωρούμενα, καὶ ὁ πάλαι καὶ ὁ νῦν αἰὼν ἐκήρυξε καὶ κηρύττει διαπρυσίως· ἐν τούτοις γὰρ ὁ Θεὸς πατὴρ καὶ τὰ ἔργα τῆς Δείας γραφῆς παλαιῶς τε καὶ νέας σοφάτατα ἐπιλύει, καὶ τῆ παναγιῇ καὶ σεπτῇ τῆς ὀρθοδόξου ἡμῶν πίστεως μυστήρια ἄριστα διεξηγεῖται, καὶ ἠθικώτατα πάντων τῶν ἱερῶν πατέρων, τά τε πρὸς Θεοῦ ὄσια, καὶ τὰ πρὸς ἀνθρώπους δίκαια ἡμῶν ὑποτίθεται, τὴν ἀρετὴν ἀγαπῆτὴν τρέφει διαζωγραφοῦν, ὥστε τοὺς ἀναγιγνωσκόντας τοῖς λόγοις κατακλεῖν, ἀσμένως ἀρεῖσθαι, τὴν πολλοὺς ἔχουσιν φόνους κατασκημάζειν. Πιδέ τις καὶ πολιτικῶς ἐπισήσσει τοῖς ποιήμασι αὐτοῦ, ἀρχωντε, τὴν πρὸς τοὺς ἀρχομένους ἐπιείκειαν καὶ δικαιοσύνην διδάσκειται, καὶ ἀρχόμενος, τὴν πρὸς τοὺς ἀρχόντας εὐπειθειαν καὶ πίσιν μαθαίνει· καὶ συλλήδην, ποταμὸς ἀνεξάντλητος, καὶ μεταλλεῖον ἀκένωτον σοφίας καὶ ἀρετῆς καὶ εὐγλωττίας ὑπάρχων, σοφούς ὄντως ἀποδείκνυσι τοὺς χρυσόστομο αὐτὸν ὀνομάσαντας. Τάυτ' ἄρα καὶ τοῖς πάλαι καὶ τοῖς νῦν περὶ πολλοῦ ἦν καὶ ἐς τὰ τοῦ πατρὸς τούτου ποιήματα, καὶ τύποις πολλάκις ὑπ' εὐρωπαϊῶν ἔθνα, εἰς τὴν λατινίδα φανῆν μετενεχθέντα, σὺν τῷ πρωτοτύπῳ ἐξεδόθη, φιλοτιμουμένων ἰαοτῶν τ' ἐπιδειξασθαι μὴ ἀναισθήτους τῶν ἡμετέρων ὄντας καλῶν, καὶ τὴν σφῶν γλώτταν τοῖς ἐκείνου πλουτίσαι νοήσασιν.

μασιν. Ἀλλὰ τὸ τῆς ἐκδόσεως ὀγκώδης, καὶ διὰ τοῦτο δυσμεταχείριστον, καὶ τὸ τῆς τιμῆς ὑπέρογκον, καὶ μάλιστα πάντων τὸ σπάνιον, οὐκ ἐπέτρεπε διμυρόσιμον γενέσθαι τὸ καλόν, ἀλλ' ἀπεπέριε τοὺς ὁμογενεῖς ὀρθοδόξους τῆς ἐν τῶν συγγραμμάτων τούτων ἀφελείας. Αὐτὸ δὲ τοῦτο κατιδόντες ἡμεῖς, καὶ κοινότερον ἐβέλουμεν ποιῆσαι τὸ ἀγαθόν, καὶ προχειρότερον, καὶ μᾶλλον εὐπόριστον, συνελθόντες κοινῇ καὶ διασκεφάμενοι, ἐγνωμεν τύποις ἐκδοῦναι τὰ εἰρημένα τεύχη, ἀνευ τοῦ λατινικοῦ, εὐχρηστα μὲν διὰ τὸ μικρὸν τοῦ ὀγκοῦ, εὐπόριστα δὲ διὰ τὸ μέτριον τῆς τιμῆς, ἐν λαμπραῖς χαρακτῆρσι, καὶ χάρτι καλῷ, καὶ ὅσον ἐνεσι διορθωμένα μᾶλλον, ἢ τὰ μέχρι νῦν ἐκδοθέντα· ἅτε παραλληλισμοῦ ἰσομένου τριῶν ἐκδόσεων, καὶ χειρογράφου καλῆς, ὅσον ἐνδέχεται ἀρχαίου. Τὴν οὖν τοιαύτην ἡμῶν πρόθεσιν ταπεινῶς ἀναφέροντες τῷ Θεοφρουρῆτι αὐτῆς ὕψει, καὶ χαίροντες ὅτι τὰ τοῦ χρυσοφῆμονος παναφελῆ συγγράμματα ἐπὶ τῆς χρυσῆς τρώντι καὶ κοινωφελεστάτης ἐποχῆς τοῦ Θεοφρουρήτου αὐτῆς ὕψους, καὶ ἐν τοῖς τυπογραφείοις τῆς ὑμετέρας Θεσσαλίας καθέδρας εἰς φῶς αὐθις προκύψει, θερμῶς παρακαλοῦμεν, ὅπως εὐμενῶς ἀποδεχάμενη τὴν αἴτησιν, ἀντιλάβηται ἡμῶν τῇ ἡγεμονικῇ αὐτῆς προσασίᾳ παντοιοτρόπως, καὶ μάλιστα, ὡς καλῶν πρῦτανις, χρηρηγήσῃ ἡμῶν ἀρχαιότατα χειρόγραφα τῶν συγγραμμάτων τούτων, γράψασα περὶ τούτου πρὸς τὸν Παναγιώτατον καὶ οἰκουμένικόν Πατριάρχην, καὶ πρὸς οὓς ἂν ἄλλους ἐγκρίνη, ἵν' ἀποσαλώσιν ἡμῶν ἕκαστα τῶν ἐν τῷ Ἀγιωνύμῳ ὄρει τοῦ Ἁθῶνος, καὶ τῶν λοιπῶν ἱερῶν μοναστηρίων, χειρόγραφα παλαιά, πρὸς εὐχεραστέραν διόρθωσιν τῶν ἐν τοῖς ἐκδοθέντοις κειμένοις εἰσφρησάντων σφαλμάτων, ἅπερ καὶ ἀποδοθήσεται τοῖς ἀποσεύλασιν ἀδελφῇ καὶ σώᾳ ἐν καιρῷ, δαιρηθέντος ἐκείων καὶ ἐνός σώματος τῆς νέας ἐκδόσεως πρὸς εὐγνωμοσύνην· οὕτω δ' εὐεργετήσασα, καὶ ἐξευμαρίσασα ἡμῶν τὴν τοῦ ἔργου δυσχέρειαν, ἡμᾶς τε σεντορσίους ἔξει κήρυκας τῆς εὐεργεσίας, καὶ τοῦ φιλοκαλοῦ Αὐτῆς ζήλου, καὶ παρὰ Θεοῦ τὸν μισθὸν πλούσιον, ἀντιβραβεύοντες θαυμάως, τὴν φιλόχριστον καὶ φιλοχριστόστομον αὐτῆς διάθεσιν.

Τῆς ὑμετέρας Θεοφρουρήτου Ἵψιλότατος
πρὸς Θεὸν εὐχέται διάκυροι καὶ θυῶλοι. |

(ἔπονται αἱ ὑπογραφαί.)

Ἰωάννης Μιχαὴλ Γρηγορίου Σούτζου Βοεβόδας
ἐλπί Θεοῦ αὐθέντης καὶ ἡγεμῶν πίστεως
Μολδαβίας.

**Πανιερώτατε καὶ Θεοπρόβλητε Μητροπολί-
τα, ἁγιε Νικομηδείας!** τὴν ὑμετέραν Πα-
νιερότητα εὐλαβῶς προσαγορευόμεν.

Καὶ ὁ φιλόκαλος τρόπος, καὶ ἡ φιλόχρηστος διάθεσις, καὶ τὸ περὶ τὰ ψυχουρελῆ καὶ θεύρεσι ἐγχειρήματα πρόθυμον καὶ θερμούργον τῆς ὑμετέρας Πανιερότητος, γνωστὰ ἡμῖν ἀνεκάθεν, καὶ εὐδὲ ὅπως αὐτῶν ἀμφισβητήσιμα. Διὸ καὶ ἡμεῖς ἐκ τούτων ἀπάντων, καὶ τῆς περὶ ἡμᾶς γενήσεως ἀγάπης καὶ τοῦ εὐλιπνοῦς αὐτῆς φίλτρου, περὶ πολλοῦ ποιούμεθα, καὶ τιμῶμεν αὐτὴν ἀξίως ἂν εὐπορεῖ ἀρετῶν, καὶ ὅτι τὴν ἱερὰν σύνοδον ἔργως καὶ λόγως τοῖς ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ καὶ τῆς ἐκκλησίας κοσμοῦσα, τοῖς εὐσεβέσιν ὄφελος μέγα γίνεται, δι' εὐφώμου γλώττης, ὡς εἰκός, ἄγομεν· καὶ νῦν ἄρ' οὖν, ἐπειδὴ περὶ κοινῶν καλοῦ λόγος πρόκειται, πρὸς τὴν ὑμετέραν ἀπεινόμεθα Πανιερότητα, πεποιθότες, ὅτι δι' αὐτῆς τὸ ποδούμενον λήψεται πέρας τὸ καλὸν τοῦτο, καὶ καλὸν ὄν, καλῶς καὶ γενήσεται διὰ τῆς ὑμετέρας σπουδῆς. Ἰσῶ τοίνυν ἡ φίλη ἡμῖν Πανιερότης αὐτῆς, ὅτι ἐν τῇ καθέδρῃ τῆς καθ' ἡμᾶς Θεσιώσου Ἡγεμονίας ἐκ πανιερωτάτων ἀρχιερέων καὶ ὑμετέρον ἀρχόντων ἐταιρία συστάσα, τύποις ἐγνωσαν ἐκδοῦναι τὰ τοῦ Χρυσοβλήμονος ἅπαντα. Χειρογράφων δὲ χρῆζοντες, καὶ συνδρομητῶν ἅμα, ἀνεφανίσθησαν ἡμῖν δι' ἀναφορᾶς περὶ τούτων, ἐφ' οἷς καὶ γέγονεν ἡμέτερον γράμμα πρὸς τὸν Παναγιώτατον καὶ Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην, ἵν' ἀποσταλῶσιν ἐκ τῶν ἀπανταχοῦ μοναστηρίων χειρογράφα τῶς ἐκδόταις πρὸς διόρθωσιν τῶν τυπικῶν ἀμαρτημάτων, καὶ δὴ καὶ συνδρομῇ γένηται τῶν πανιερωτάτων ἀρχιερέων πρὸς εὐχερῆ καὶ ταχίστην τοῦ ἔργου συντέλειαν. Αὐτὸ δὴ τοῦτο ἀπεσέλλεται σὺν τῷ παρόντι τῇ ὑμετέρῃ Πανιερότητι, δι' αὐτῆς ἐπιδοθησόμενον τῇ ἐκεῖνου Παναγιότητι. Ἄξιόν μιν δὲ ἰδίως καὶ τὴν ὑμετέραν Πανιερότητα, ὅπως ἐκ παντὸς τρόπου συντέλῃ εἰς ὅσα συν-

τείνουσιν εἰς τὴν τοῦ ἔργου ἐκτέλεσιν, καὶ λόγῳ καὶ τῷ παρ' αὐτῆς ὑποδείγματι αἰτιατάτη γένηται τοῦ κοινωφελεστάτου τούτου καλοῦ. Ὅτι δὲ καὶ ἡμῖν ἔσται χαρισμένη τὰ μέγιστα καὶ τὸ τῶν ὀρθοδόξων ὠφελήσει πλήρωμα, καὶ τὸν ἔπαινον ἔξει μέγαν καὶ παρ' ἡμῶν καὶ παρὰ πάντων, λέγειν οὐ χρῆζομεν, ἀτὰρ τὸν αὐδάρμητον εἰς τὰ καλά, καὶ τοῖς ἄλλοις τῶν καλῶν παράδειγμα γινόμενον αὐτῆς τρόπον ἀκριβέστατα γινώσκοντες· διακτυβανόμενοι δὲ τὰ κατ' αὐτὴν ἀκριβῶς καὶ γράμμασιν αὐτῆς ἀπαντητικῶς τῷ ὑμετέρῳ τούτω ποθεῦντες ἐντυχεῖν, ἔξαιτούμεθα Θεοῦ ἐν αὐτῇ ἔτη πλεῖστά τε καὶ παναίσιμα. μωβ. Νοεμβρίου κθ'.
τῆς Ἑμετέρας Πανιερότητος κ. τ. λ.

Παναγιώτατε καὶ σεβασμιώτατε Πάτερ, καὶ οἰκουμενικὲ Πατριάρχα! τὴν ὑμετέραν Παναγιότητα εὐλαβῶς προσαγορευόμεν, ἥκῶς ἀσπαζόμενοι τὴν παναγίαν αὐτῆς δεξιάν.

Τὸν ὑπὲρ τοῦ καλοῦ ζῆλον, καὶ τὴν ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας καὶ χριστιανῶς πρεπούσης ἀρετῆς σπουδὴν καὶ ἐντρέχειαν τῆς ὑμετέρας εἰδότες Παναγιότητος, καὶ ὅτι τοῖς μακαριοῖς ἐκείνοις καὶ Θεοφορίτοις Ἰσα πατράσι, τοῖς ἡλίου δίκην ταῖς τῶν ἔργων καὶ λόγων φωταυγείαις τὸν τῆς Ἐκκλησίας καταυγῆσαι κόσμον, τὸν οἰκουμενικὸν διέπασα θρόνον, ἀξίῳ ὅπως ἐναλίγκιος ἐπὶ τῆς ἱερᾶς ταύτης φαίνετο περιωπῆς, διλοποιοῦμεν αὐτῇ, ὅτι ὁ πανιερωτάτος Μητροπολίτης τῆς καθ' ἡμᾶς Θεσιώσου Ἡγεμονίας κύριος Βενιαμῖν, καὶ ὁ Πανιερώτατος ἅγιος Πίρηνουπόλεως κύριος Γρηγόριος, καὶ οἱ προσφιλέστατοι ἡμῖν ἡμέτεροι ἄρχοντες Ποσέλικος Δημήτριος Μάνος, καὶ Ποσέλικος Ἰακωβίκης Ρίζος, συνεργοὺς ἔχοντες τὸν δικαιοφύλακα τῆς τοῦ χριστοῦ μεγάλης Ἐκκλησίας Νικόλαον Λεβίδην καὶ τὸν ἡμέτερον Καμινάριον Ἰμμμανουὴλ, ζήλω θείῳ κορούμενοι συνέθεντο ἐκδοῦναι τὰ ἅπαντα τοῦ ἐν ἀγίοις πατρὸς ἡμῶν Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου· χρῆζοντες δὲ καὶ χειρογράφων ἀρχαίων πρὸς διόρθωσιν τῶν ἐν τῶς μέχρι τοῦδε ἐκδομένων εἰσφρησιάντων τυπικῶν σφαλμάτων, ἀνήγγειλαν ἡμῖν δι' ἰδίας αὐτῶν ἀναφορᾶς αὐτὸ τοῦτο, αἰτούμενοι τὴν τῆς ὑμετέρας προσασίαν, καὶ δὴ καὶ ἐπισελὴν πρὸς τὴν ὑμετέραν

Παναγιότητα ὑπὲρ τῶν αὐτῶν. Ὅθεν τὸν θεάρετον αὐτῶν ζῆλον ἐπαινέσαντες, καὶ συνεργῆσαι πάσῃ προθυμίᾳ τούτοις ἐθέλουτες, ἀξιοῦμεν διὰ τοῦ παρόντος ἡμῶν ἱκίου τὴν ὑμετέραν Παναγιότητα, ὅπως τῇ συνήθει πρὸς τὰ καλὰ χρησιμεύει σπουδῇ τε καὶ φιλατιμίᾳ, καὶ ἐνδεῶς κινηθεῖσα ζήλου, καὶ τὴν τῶν ἐκείτων ἀποδεξαμένη πρόθεσιν ἐξευμαρίσῃ αὐτοῖς τὸ ἔργον, καὶ συντελέσῃ εἰς πλήρωσιν τοῦ πόθου αὐτῶν ταχέειαν, γραψασα εἰς τε τὰ ἐν τῷ ἁγιωτάτῳ ὄρει τοῦ Ἁθωνος μοναστήρια, καὶ ἄλλοσε, ὅπῃ αὐτῇ δόξῃ, ὅπως ἀποσαλώσι τὰ σωζόμενα τῶν συγγραμμάτων τοῦ θείου πατρὸς χειρόγραφα, κατὰ τὴν αἴτησιν καὶ τὸν πόθον τῶν ἐκδοτῶν, ἅπερ καὶ συναχθέντα ὅσον ἕνας διὰ τάχους ἀποπέμψει ἡμῖν αὐτῶς πρὸς ἐναρξιν τοῦ ἔργου. Συμπληρωθεῖσης δὲ σὺν θεῷ τῆς διεργασίας, καὶ πέρας διὰ τῶν παναγίων αὐτῆς εὐχῶν τῆς ἐκδόσεως λαβούσης ἀποσαλήσονται καὶ τὰ χειρόγραφα ἀβλαβῆ τε καὶ σώα, καὶ σὺν αὐτοῖς δωρηθήσεται καὶ ἐκάστῳ τῶν ἀποκειμένων αὐτὰ ἀνὰ ἐν σώμα τῆς νεῆς ἐκδόσεως, καθ' ἃ ἡμῖν εἰ ἐκδώσονται ἐν τῇ ἀναφορᾷ ὑπέσχετο. Οὐ μόνον δὲ, ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ πολλῆς δεῖται τὸ ἔργον δαπάνης, καὶ συνδρομητῶν χρεῖα πολλῶν, πεποιθήμεν, ὅτι, καίτοι προτροπῆς εἰς τὰ καλὰ μὴ δεόμενοι οἱ πανιερώτατοι καὶ θεοτρόβητοι ἀρχιερεῖς, οἵ τε ἐνδημοῦντες αὐτόθι, καὶ οἱ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις, τῶν τε παραδείγματι ὁμοῦς, καὶ τῇ διὰ λόγων καὶ ἐγκυκλίων γραμμάτων προτροπῇ τῆς ὑμετέρας Παναγιότητος, μᾶλλον ἐπιτενεῦσι τὸ πρόθυμον, καὶ πολλαπλασιάσουσι τὸν ζῆλον συνδρομητῶν γινόμενοι καὶ καταγραφόμενοι εἰς εὐμάρειαν τοῦ ἔργου, καὶ ἐπιδεικνύντες τοῖς ἀνὰ τὴν Εὐρώπην ἔθνεσιν, ὅτι μὴ ἀφιλόκαλοι, ἀλλ' ὅπου περὶ καλῶν, καὶ μάλιστα περὶ τοιούτων συγγραμμάτων πρόκειται λόγος, καὶ χεὶρ καὶ ποδὶ, τὸ τοῦ λόγου, καὶ πάσῃ δυνάμει συνεργεῖν ἐθέλουσι, περὶ πλείους ποιούμενοι τὸ τοῦ φίλου γένους ὄφελος, καὶ τὴν τῆς ἀρθεδόξου ἡμῶν Ἐκκλησίας εὐκλειαν, καὶ τοῦ καθ' ἡμᾶς εὐαγθοῦς κλήρου τὸν ἔπαινον. Καὶ ταῦτα μὲν ἱκίως τὸ πᾶν δὲ τῆς περὶ ὧν ἠξίωσμεν αὐτὴν φροντίδος, τῇ ὑμετέρᾳ Παναγιότητι πεποιθότες ἀνατιθέμετες, καὶ ὅτι κατὰ τὸν δραστήριον αὐτῆς πάντα κινήσει λίθον εἰς τὴν τούτων ἐκτέλεσιν, καὶ πατρικῶς αὐτῆς ἐντυχεῖν ποθοῦντες, εὐχετικῶς τε ἅμα καὶ δηλωτικῶς

τῶν κατὰ τὴν εὐκταιοτάτην ἡμῖν ὑγείαν, ἐξαιτούμεθα θεοῦ ἐν αὐτῇ ἔτι πλείω τε καὶ παναίσια.
 μαιθ'. Νοεμβρίου κ.θ'.

Ε' Τ Ι Δ Η Σ Ι Σ.

Ὁ σοφὸς καὶ φιλόπονος κ. Ἄγγελος Μάιος ἀναγγέλλει πρὸς τὴν Μακαριότητα τοῦ τὸν Πάππαν, ὅτι ἀνεκάλυψεν εἰς τὴν Βατικανὴν Βιβλιοθήκην δύο χειρόγραφα κλασσικῶν Λατινικῶν συγγραμμάτων, τὰ ὅποια ἔνομιζοντο χαμένα. Τὸ πρῶτον περιέχει τὰ περὶ Δημοκρατίας βιβλία τοῦ Κικέρωνος, συνιστάμενα εἰς 300 φύλλα μὲ χαρακτῆρας εὐαναγνώστους· αἱ ἐπιγραφαὶ τοῦ συγγράμματος τούτου, καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Κικέρωνος ὡς συγγραφέως, φαίνονται εἰς τὸ περιθώριον. Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἄλλα περὶ ἄλλης ὕλης ἐγράφησαν μεταγενεστέρως εἰς αὐτὸν τὸν Κώδικα (codex rescriptus), μετεκινήθη καὶ ἐκλωδῶθη τὸ Κικέρωνιον σύγγραμμα· μόνον τοῦτο μέγα μέρος αὐτοῦ ἐσώθη ἀβλαβές καὶ ἐκδίδεται ὅσον οὕτω παρὰ τοῦ κ. Μαΐου. Τὸ δεύτερον χειρόγραφον ἢ Βατικανὸς Κώδιξ περιλαμβάνει ἐκείνων τῶν παλαιῶν συγγραφέων συγγράμματα, ἀπὸ τὰ ὅποια τινα εἶχεν ἤδη εὑρεῖν ὁ ἀκάματος ἐρευνητὴς εἰς τὴν Βιβλιοθήκην τῶν Μεδιολάων, καὶ τῶρα ἐμποροῦν νὰ ἀποπληρωθῶσιν. Ἐν τούτοις εὐρίσκεται ἡ ἀλληλογραφία τοῦ Φρόντωνος (*) μετὰ τοῦ Ἀυτοκράτορος Μάρκου Αὐρηλίου, προσέτι καὶ μερικοὶ λόγοι τοῦ Κικέρωνος, καὶ ἄλλων τινῶν ἑλληνικῶν ἀποπληρώματα· ὁμοίως καὶ ἐν ἑτὶ ἀγνωστοῦ συγγράμματι τοῦ Κ. Αὐρηλίου Συμμάχου καὶ πολλὰ ἀποπληρώματα ἑλληνικῶν συγγραμμάτων. (Oesterr. Beobachter.)

(*) Παράβ. Α. Ἐρμῆν. Σελ. 266. κ. εφ.

Πρὸς Στέφανον Οικονόμον Ἰατρὸν εἰς Σμύρνην (*).

Ἐπανελθὼν ἀπὸ τὰς βορειοτέρας χώρας τῆς Γερμανίας, κρῖνα τερπνὸν καὶ εἰς ἐμὲ νὰ εἶπω, καὶ εἰς ἐσὲ ν' ἀκούσης τι· νὰ ἔχῃ ἀδιάφορα εἰς ψυχὴν ἑλληνικὴν κυριευομένην ἀπὸ τὸν εὐγενῆ ζῆλον τῆς τοῦ γένους μᾶς παιδεύσεως.

Σιωπῶ τὸ πλῆθος τῶν Ἀκαδημιῶν, μὲ τὰς ὁποίας ζολιζεται ὁ μουσολήπτης τῶ ὄντι Γερμανικὸς λαὸς, καὶ τὴν τῶν εἰς αὐτὰς διδασκάλων πολλὴν καὶ παντοίαν προκοπὴν καὶ σοφίαν, διὰ τὴν ὁποίαν δύσκολον εἶναι νὰ προτιμήσῃς, τὴν μίαν ἀπὸ τὰς ἄλλας, ἐπειδὴ πᾶσα μία ἔχει κατ' ἄλλο καὶ ἄλλο τὰ κλέη της· τοιαύτη περιγραφή ὑπερβαίνει τὰς δυνάμεις μου, καὶ εἰς ἐσὲ, φίλτατε, εἶναι περιττὴ, ὡς ἰδοῦντα αὐτοῖς, ὡς λέγουσιν, ὀφθαλμοῖς τὴν Σαξωνίαν, καὶ μαθητεύοντα εἰς μίαν ἀπὸ τὰς περιφήμους αὐτῆς Ἀκαδημίας. Τὸ εἰς ἡμᾶς ἀξιοπαράτητον εἶναι ἡ μεγάλη ζέσις, μὲ τὴν ὁποίαν ἀσχολεῖται τὸ σεβάσιμον τοῦτο ἔθνος εἰς τὴν παλαιὰν φιλολογίαν, καὶ μάλιστα τὴν ἑλληνικὴν. Ἐχόντες ἀδιγόν φιλοσοφίαν ἐρευνητικοτάτην τῆς ἀληθείας ἐφθασαν πολλοὶ ἐξ αὐτῶν εἰς τὴν ἀκράρειαν τοῦ Ἑλιώου, καὶ λάμπουσιν ἐκεῖθεν ὡς ἄλλοι Ἀπόλλωνες μὲ τὰς ἀκτῖνας τῶν Δαυμαζῶν συγγραμμάτων των. Ἐγνώρισα μὲ χαρὰν μου πολλοὺς ἐξ αὐτῶν προσωπικῶς. Εἰς Λειψίαν, παρεκτός τοῦ βαθυνοστάτου φιλοσόφου καὶ ἀγαθοῦ ἀνδρὸς Κρυγίου, συνωμίλισα μὲ ἄλλους περιφήμους φιλολόγους Ἡρμάνιον, Σπόνιον, Σαίηρερον. Εἰς Βερολίνον συνανεστράφην τὸν περικλέεσσαν Οὐόλφιον συνουμιλίον καὶ ἐκάσῃν μετ' αὐτοῦ εἰς ὅλου τὸ διάστημα τῆς ἐκεῖ διατριβῆς μου, καὶ πολλὰς ἐσπέρας φιλοφρονηθεὶς ἀπὸ τὸν ἀγαθὸν

(*) Ἀντίγραφον τῆς ἐπιστολῆς ταύτης ἀζητήσασθαι ἀπὸ τοῦ φίλου μας διὰ νὰ τὸ ἐκδώσωμεν διὰ τοῦ Α. Ἡρμού, κρῖναντες τὰ παρεχόμενα ἔχῃ ἀδιάφορα εἰς τοὺς ἀναγνώστας μας, οἱς φιλολογίαν παρέχοντα, καὶ τὴν ἀφελείαν τοῦ γένους ἡμῶν ἀποθλέποντα. Εὐχαριστοῦμεν τὸν ἄνδρα, ὅτι ἐδέχθη τὴν μίτησίν μας.

Οἱ ἔκδ.

ἄνδρα· ἔχι ὀλιγώτερον ἐχάρην ἐκεῖ τὴν συναναεστροφὴν τοῦ καλεῦ καὶ ἰλαροῦ Βουτμάνου, ὅστις διὰ τῶν χειρῶν σου μᾶς ἐχάρισεν εἰς τὸ Γυμνάσιόν μας τὴν ἀξιόλογον Γραμματικὴν του, τοῦ σοφοῦ Βοικκίου (Ββόκκ), οὗτινος Δαυμαζεται ἡ τοῦ Πινδαρου ἐκδόσις, καὶ τὸ περὶ τῆς Ἀθηνῶν πολιτείας περιφημον σύγγραμμα, καὶ ἄλλων περιφημῶν φιλολόγων καὶ φιλοσόφων ἀνδρῶν. Εἰς τὴν τερπνὴν πόλιν Ἑιδελβέργην (Heidelberg) τὴν παρὰ τὸν Νέκκερον ποταμὸν, παρὰ τὸν σεβάσιμον Φόσσιον (Voss) τὴν μεταφρασὴν τοῦ Ὀμήρου, ἐγνώρισα τὸν σοφὸν Κρεῦζερρον (Creuzer), ἄνδρα περιφόιτον εἰς τὴν φιλολογίαν· καὶ εἰς τὴν Βαυαρικὴν Μονιχίαν ἐφιλοξενήθην ἀπὸ τὸν εἰς ἑλιν τὴν Ἑλλάδα ἤδη γνωστὸν φιλλέλληνα Θήρσιον, ὅστις, παρεκτός τῶν ἄλλων φιλολογικῶν πυνημάτων του μετέφρασεν ἤδη καὶ ἐκδίδει διὰ τῶν τύπων τὸν Πινδαρον· μετὰφρασιν Δαυμαζην, ἐπειδὴ παρέλαβεν εἰς τὸ Γερμανικὸν τὰ Πινδαρικὰ μέτρα, καὶ θέλει δεῖξαι εἰς τοὺς ὁμογενεῖς του τὰς χάριτας τοῦ Θεοῦ Ποιητοῦ μὲ γερμανικὸν εἶδος.

Εἰς ὅλας ταύτας, ἀγαπητέ, τὰς μετὰ τῶν εἰρημένων ἀνδρῶν ἐμιλίαις μου πρώτῃ ἐγκωμίων ὑπόθεσις ἐγένετο ὁ ἡμέτερος Κοραῆς· ἐς ἔρηρα πολλάκις τὸν λόγον εἰς ἄλλα, διὰ νὰ μὴ φαίνομαι ζητῶν τὸν τοῦ ὁμογενοῦς μου ἔπαινον· ἀλλ' αὐτῶν τῶν εἰλικρινῶν σοφῶν ὁ περὶ τὸν ἄνδρα ζῆλος μ' ἐπνεύερεν εἰς τὸ νὰ ἀκούω τὰς περὶ τῆς παιδείας καὶ τῶν ἐκδόσεών του κρίσεις των. Ὁ κριτικώτατος Κοραῆς, ὁ ἀρχινοῦστατος, ὁ εὐφρέεστατος εἰς τὰς διορθώσεις, ὁ αἰσθηματικῆς κρίσεως πλήρης, ἦσαν τὰ ὀνόματα, μὲ τὰ ὅποια ἐτίμων τὸν ἐνδοξον ἡμῶν συμπατριώτην· ὅλοι εἶχαν εἰς χεῖρας τὰς Δαυμαζήμενας ἐκδόσεις του, καὶ δὲν ἔπαυαν νὰ πλέκουν πάσης μᾶς ἐγκωμίων ἐπέφωνον. Μ' ὅλου ὅτι, φίλτατε, μᾶς εἶναι γνωσταὶ αἱ ἀπὸ τῶν ἀνδρῶν τούτων περὶ τοῦ σεβασίου μας σοφῦ γνώμαι ἀπὸ τὰ συγγράμματά των, εἰς τὰ ὅποια δημοσίως τὴν γεραίρουσιν· μ' ὅλου τοῦτο δὲν ἔμπορῶ νὰ σὲ ἐξηγηθῶ πῶσιν ἐδοκίμισα χαρὰν ἀκούσας μὲ τὰ αὐτὰ μου ἐπαινομένην τὴν Ἑλλάδα διὰ τὸν περικλεῖ τοῦτον Ἑλληνα· εἶμαι δὲ βέβαιος, ὅτι καὶ σὺ, ὅστις τιμᾶς ἀνέκαθεν τὰς ἀρετὰς τοῦ ἀνδρὸς, θέλεις διατεῖν, ὡς ἐγὼ, ἀναγιγνώσκων τὴν ἐπιστολήν μου.

Ἡ μικρὰ πόλις Γοττίγγη, καθὼ πόλις, μ' ἐφάνη καλὴ τέμα παρ' ὅτι τὴν ἐφανταζόμεν· εὐρύαγιμος, μεγαλόκομος,

καλῶς ἐκρωμένη, λαμπρῶς φωτιζομένη τὴν νύκτα, καὶ ἔχουσα καὶ ἄλλα προτερήματα, τὰ ὅποια δὲν ἤλπιζα νὰ εὑρω εἰς αὐτήν· καθὼ δὲ καθέδρα τοῦ περιφήμου τῆς Πανεπιστημίου, ἐμπορεῖ νὰ εἴπητις, ὅτι εἶναι ὅλη πανεπιστήμιον· διότι, ὅπου ἂν σφέτης τοὺς ὀφθαλμοὺς δὲν βλέπεις ἄλλο, εἰμὴ διδασκάλους καὶ μαθητὰς, καὶ τοὺς τῶν μαθητῶν ἐπιμελουμένους. ἤκουσα ἐπὶ καθέδρας διδάσκοντας, τὸν ἐξήκουον φιλόσοφον Βούτερβέκιον, καὶ τὸν ὡς Αἰνισίδημον κερήμενόν τε ἔνα κατὰ τῆς ἰδανικῆς ἢ ἐννοηματικῆς φιλοσοφίας Σούλοχην (Schulze)· ὠμίλησα μετὰ τὸ σεβασμιᾶ ζ. περιφήμου γυμνασίου διδασκάλου τῆς φυσικῆς Ἰερρίας Βλουμεμβάχου, ὅς τις γὰρ ὅλοφ τὸ γῆρας του εἶναι χαριεστάτος εἰς τοὺς λόγους, καὶ ἤκουσα πρὸς τοῖς ἄλλοις ἀπὸ σεματός του ἐκαινούς τῆς ἐπιμελείας καὶ προκοπῆς τοῦ ἡμετέρου Σ. Σπαβὴ τοῦ ἱατροῦ. Ἀφίμων τὴν λεπτομερῆ περιγραφὴν τῶν ὄσα αὐτόθι ἴδα, δὲν δύναμαι νὰ σιωπήσω πρᾶγμα, τὸ ὅποιον ἐγέμισε χαρὰν τὴν καρδίαν μου, καὶ θέλει εὐφραίνειν καὶ τὴν ἰδικήν σου εὐαίσθητον καρδίαν, ἀφ' οὗ τὸ ἀκούσης.

Μεταξὺ τῶν χιλίων μαθητῶν, ὅτινες ἐκ διαφόρων τόπων καὶ ἐθνῶν εἶναι συνηγμένοι εἰς ἐκεῖνην τὴν πόλιν, περιποιούνται τὰς Μούσας καὶ δώδεκα ὁμογενεῖς μας, οἱ μὲν σκοπὸν ἔχοντες τὴν μάθησιν τῆς ἱατρικῆς ἐπιστήμης, οἱ δὲ προτιμαζόμενοι εἰς τὸ ἐνδοξόν ἐπάγγελμα τοῦ νὰ διδάξωσι τὴν Ἑλλάδα· τρεῖς ἐξ αὐτῶν, εἶναι ἐκ τοῦ ἡμετέρου Γυμνασίου, Γ. Ἰωαννίδης, Φ. Μαῦρος, καὶ ὁ ἐκ Κρήτης Δ. Ἀπφολίδης· ἐκ δὲ τῶν ἄλλων οἱ καταγινόμενοι εἰς διδασκαλικὰ μαθήματα εἶναι ὁ συμπατριώτης μου Θεόκλητος Φαρμακίδης, ὅστις μετέβη ἐκεῖ νὰ τελειοποιήσῃ τὰς γνώσεις τε καὶ μετὰ τῶν ἐπιστημῶν νὰ εἰσαῖξῃ εἰς τὸ γένος τὴν μέθοδον τῆς τῶν Θεολογικῶν μαθημάτων διδασκαλίας· Κ. Ἀσώπιος, ἐξ Ἰωαννίνων, ὅστις ἐδίδασκεν ἕως πρὸ δύο ἐτῶν εἰς Τεργέσην, καὶ ἤδη τρέχει εὐζώνως τὸ σάδιον τῆς τῶν φιλοσοφικῶν γνώσεων μαθήσεως· Κ. Λιβέριος, ἀνὴρ χρησθήνης καὶ τίμιος καὶ εἰς συνομιλίαν γλυκύτερος ὑπὲρ μελί, πρὸ ἐτῶν ἤδη τεσσάρων ἀσχολούμενος εἰς τὰς μαθηματικὰς καὶ φυσικὰς ἐπιστήμας· Ψύλλας Ἀθιναῖος, νέος φοιτημένος μὲ ἀρχήσιαν καὶ ἐπιμέλειαν εἰς τὴν φιλοσοφίαν, ὅστις θέλει κοσμήσειν ἐντὸς ὀλίγου τὴν τῶν Ἀθηναίων διδασκαλικὴν καθέδραν, καὶ

θέλει ὑπομνήσειν τοὺς συμπατριώτας του τὴν Ἀκαδημίαν, καὶ τὴν Στοᾶν καὶ τὸ Λύκειον, τὰ ἀξιοσέβαστα πράγματα (ὄχι δικαίαν ὀνόματα) διὰ τὰ ὅποια ἐμπορεῖ νὰ καυχῆθῃ ὅλον τὸ κληρώπιον γένος· Γλαράκης ὁ Χίος, ὁ ἀξιος ἀδελφὸς τοῦ ἱατροῦ Γλαράκη, τὸν ὅποιον προσμένουσι μὲ δικαίαν χαρὰν οἱ ἀξίεπαινοὶ συμπατριῶται του. Εὐφραίνει δὲ μου τὴν καρδίαν ὑπὲρ πάντα, ὅτι εἰς τοὺς ἀγαθοὺς τούτους ὁμογενεῖς μας βασιλεύει τὸ ἀγαθὸν πνεῦμα τῆς ὁμονοίας, ἀπὸ τὴν ὅποιον ἐλαπίζεται ἡ εὐδαιμονία τοῦ ἔθνους· νέοι ἐπιμελεῖς, διατρίβοντες μετὰ ζῶντος φωτός διδασκάλων, εἰς πόλιν, ἢ τις ἔχει τὴν πλουσιωτάτην βιβλιοθήκην τῆς Γερμανίας, ἀδελφικῶς συζῶντες ὡς εἰς μίαν οἰκογένειαν, συμπαραινόμενοι εἰς τὸν ἄλλον εἰς τὸν ἀξίεπαινούτων ἀγῶνα· οἱ νέοι οὗτοι, εἶναι ἐπ' ἀληθείας, φίλτατε, Θεσσαυρὸς τῆς Ἑλλάδος. Τοὺς ἀπεχθρῖσθην μὲ δάκρυα, ἐπευχόμενοι εἰς αὐτοὺς τὴν εὐτοχῆ ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ των, καὶ τὸ νὰ μιμηθῶν καὶ ἄλλοι ἀλλαχοῦ σπουδάζοντες ὁμογενεῖς τὴν χρηστότητα καὶ σύμπνοιάν των. Ὅταν γένη τῶν λογίων μας ἠθικὴ ὁμονοία, μὴ ἀμφισβάζῃς φίλτατε, ὅτι τὸ αὐτὸ πνεῦμα τῆς ὁμονοίας θέλει μεταδοθῆν εἰς ὅλας τὰς τάξεις τῶν ὁμογενῶν μας, καὶ θέλει μᾶς ὁδηγήσειν εἰς κατὰς συν καλῆτεραν τῆς παρουσίας· οἱ διδασκαλοὶ μας πρέπει νὰ δεικνύωσι μὲ τὸ ἔργον εἰς τοὺς ἄλλους, ὅτι κἀνὴν ἀγαθὸν δὲν ἐκτελεῖται εἰς τὸν κόσμον χωρὶς ὁμονοίας· ἀλλ' ὅταν οὗτοι κατ' ἐπιρροίαν κακοῦ τινος δαίμονος δάκνωσιν ἀλλήλους, ὅταν διψῶσι τὸν ἀρετισμὸν τοῦ ἄλλου, καὶ ζητῶσιν ἀφορμὴν ἢ ψευδομαρτυρίαν νὰ τὸν σαυραίσωσιν, εἰ δυνατόν· πῶς εἶναι δυνατόν, νὰ φρονήσωσι διάφοροι οἱ διδασκόμενοι; Δὲν εἶναι τῶν ἐν Γοττίνγγη σπουδάζοντων Ἑλλήνων τὰ ἤθη τοιαῦτα· διὰ τοῦτο μὲ χαρὰν σε ἀναγγέλλω τὴν χρηστότητα των, καὶ προσμένω νὰ τοὺς ἴδω ἐντὸς ὀλίγου ὅλους ὑπουργοὺς τῆς παιδείας τοῦ γένους. Ἐάν τις ἐξ αὐτῶν σπουδάζωσι τὴν ἱατρικὴν, μήπως καὶ ἱατροὶ ὄντες δὲν δύνανται νὰ ἀφελήσωσι διδάσκοντας τὴν Ἑλληνικὴν νεολαίαν; Σὺ, φίλτατε, ἔοικας τὸ παράδειγμα τῆς ἐκ τῶν ἱατρῶν ἀφελείας εἰς τὰ σχολεῖα μας. Καὶ ἐδῶ εἰς Βιένναν ἐγνωρίσα τοιοῦτον ἀξίεπαινον ζῆλον πνεύματος ἱατροῦς, Ἀθιναῖσιον τὸν Βογορίδην τὸν μετὰ Βαρδαλάχου συνδιδάξαντα ποτὲ ἐν Βουκορεσίαις, καὶ Στέφανον Κανέλον Βυζάντιον, νέους ἀξιολόγους, καὶ

πάν εἶδος γνώσεως ἀναγκαίως εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐξησκημέ-
νους, καὶ εὐβουσιῶντας εἰς τὴν τῆς παιδείας διάδοσιν.

Πολλὰ ἄλλα εἶχα νὰ σὲ φανερώσω, ἀλλὰ τὸ μέτρον
τῆς ἐπιστολῆς δὲν χωρεῖ τὴν περιγραφὴν τῶν, καὶ τὰ ἀφίνω
διὰ νὰ σὲ τὰ διηγηθῶ ἐντὸς ὀλίγου ἀπὸ σόματος. Ἰγίαινε,
καὶ εὐτύχει!

Ἐκ Βιέννης, τὴν Δ'. Ἰανουαρίου, 1820.

Κ. Μ. Κούμας.

ΒΙΒΛΙΑ ΝΕΟΦΑΝΗ.

Τρυφιοδώρου ἄλωσις Ἰλίου. Cum Jacobi Merrickii
et Godofr. Henr. Schaeferi annotationibus integris, alio-
rum selectis suisque maximam partem criticis et gramma-
ticis edidit Fridor. Aug. Wernicke. ἐν Λειψία, πα-
ρὰ Gerh. Fleischer 1819. 3. Τόμ. 12. γμκ.

Ἀρχαίου περὶ τόνων. E codicibus Parisinis primum
edidit Edmund. Henr. Barkerus, addita est editoris
Epistola critica ad Jo. Fr. Boissonade. ἐν Λειψία,
παρὰ Gerh. Fleischer. 1820.

ΓΑΛΛΙΚΑ.

Collection Générale des Lois, Décrets, Arrêtés, Sénats-
consultes, Avis du Consul d'Etat et Règlements d'Admi-
nistration publiés depuis 1789, jusqu' au 1er. Avril 1814.,
recueillie et mise en ordre par L. Rondonneau. ἐν Παρ.
1817—19. Τόμ. 12. σὺς 8.